

واکاوی دلایل تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین

نیما رضایی^۱ | مجتبی شریعتی^۲

چکیده

۲۴ فوریه ۲۰۲۲ (پنجم اسفندماه ۱۴۰۰) نیروهای روسی از مرز عبور نموده و وارد خاک اوکراین شدند. بدین سان نبردی زمینی- دریایی- هوایی آغاز گردید که تلفات انسانی و خسارات مادی و معنوی فراوانی را متوجه کشور اوکراین نمود. علی‌رغم استفاده گسترده روسیه از نیروهای زمینی در کنار توانمندی‌های هوایی و تسخیر بخش‌هایی از خاک اوکراین، لکن روسیه موفق به فتح کیف نگردید. ضمن آن‌که ارتش روسیه آن گونه که انتظار می‌رفت ننجکید و در شصت روز ابتدایی نبرد متحمل تلفات سنگینی گردید. هدف این پژوهش واکاوی دلایل تلفات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین می‌باشد. از این رو، چارچوب نظری این پژوهش مبتنی بر آموزه‌های دو استراتژیست بزرگ تاریخ یعنی کلازویتس (Clausewitz) و جومینی (Jomini) که اتفاقاً هر دو مدتی نیز در خدمت ارتش روسیه بوده‌اند، انتخاب می‌گردد تا بتواند از عهده پاسخ‌گویی به پرسش اصلی این پژوهش برآید. این پژوهش در پی پاسخ به این سوال اصلی که «دلایل تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین چیست؟»، این فرضیه را ارائه می‌دهد که «بروز تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین ناشی از ۱۲ عامل زیر می‌باشد: الف) طراحی و اداره جنگ اوکراین توسط طراحان نظامی روسیه براساس رویکرد جومینی؛ چنان‌چه جنگ براساس رویکرد کلازویتس دنبال می‌شد تلفات و هزینه‌ها بسیار کم‌تر بود، ب) عدم انجام عملیات SEAD پیش از آغاز نبرد، ج) ناتوانی در برهم زدن C4 ارتش اوکراین، د) عدم اختلال موثر در قابلیت‌های ISR ارتش اوکراین (در کنار ناتوانی در زمین‌گیر نمودن پهپادهای رزمی (UCAV) ارتش اوکراین)، ه) لجستیک (آمد و پشتیبانی) بسیار ضعیف و عدم توجه به نیازهای تدارکاتی سربازان مستقر در خطوط مقدم نبرد، و) غفلت از عنصر روانی نبرد و ضعف در بهره‌گیری از جنگ نرم، ز) عدم توجه به این مطلب که برتری هوایی منجر به پیروزی در روی زمین نخواهد شد، ح) عدم قطع خطوط تدارکاتی ارتش اوکراین، ط) غفلت از خلاقیت‌ها و ابتکارهای نظامی ارتش اوکراین، ی) برآورد اطلاعاتی غلط SVR (سرویس اطلاعات خارجی) و GRU (اطلاعات نظامی روسیه) در مورد میزان مقاومت مردم اوکراین (بالأخص مردم شمال اوکراین)، ک) لحاظ نمودن پشتیبانی نظامی- اطلاعاتی NATO از ارتش اوکراین در محاسبات جنگی، ل) کلی، مبهم و گسترده بودن اهداف اعلامی جنگ (غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین)».

کلیدواژه‌ها: کلازویتس؛ جومینی؛ روسیه؛ اوکراین؛ جنگ سال ۲۰۲۲

مقدمه

۱۰ نوامبر ۲۰۲۱ (۱۹ آبان ماه ۱۴۰۰)، «منشور ایالات متحده و اوکراین درباره مشارکت استراتژیک»^۱ به امضای وزرای خارجه دو کشور رسید. در متن این منشور آمده است: با استعانت از بیانیه [منتشره در] اجلاس شورای آتلانتیک شمالی ناتو [در] بخارست [به تاریخ] ۳ آوریل ۲۰۰۸ و همان گونه که در اعلامیه اجلاس شورای آتلانتیک شمالی ناتو [در] بروکسل [به تاریخ] ۱۴ ژوئن ۲۰۲۱^۲ مورد تأیید قرار گرفت، ایالات متحده از حق اوکراین برای تصمیم‌گیری در مورد آینده سیاست خارجی خود به صورت آزادانه و فارغ از مداخلات خارجی، از جمله در مورد تمایل اوکراین برای پیوستن به ناتو حمایت می‌کند^۳ (U.S. Department of State, November 10, 2021).

این منشور که به صورت واضح و علنی از حق اوکراین در پیوستن به NATO حمایت به عمل می‌آورد در کنار مواضع ضد روسی دولت زلنسکی، به عنوان یک بحران برای روسیه جلوه‌گر گردید. اگر به تبعیت از «مایکل برچر» سه شرط (۱) تهدید یک یا چند ارزش اساسی؛ (۲) زمان محدود برای پاسخ‌گویی؛ و (۳) افزایش احتمال درگیری در خصومت‌های نظامی قبل از غلبه بر چالش^۴ (Brecher, 1993, p. 3) را به عنوان مولفه‌های سه گانه یک بحران در نظر بگیریم، تمامی این مولفه‌های سه گانه در وضعیت ایجاد شده متجلی بود و از این رو، دولت پوتین آن را به عنوان یک بحران ادراک نمود و در نتیجه روسیه «استفاده از زور» در مدیریت بحران پیش آمده را در دستور کار قرار داد که به یک جنگ خانمان‌سوز و ویران‌گر منجر گردید.

۱۰ فوریه ۲۰۲۱ (۲۱ بهمن ۱۴۰۰)، روسیه و بلاروس یک رزمایش مشترک نظامی در نزدیکی مرزهای بلاروس با اوکراین^۵ را آغاز نمودند. در این رزمایش که ۱۰ روز به طول انجامید بیش از ۳۰ هزار نفر از نیروهای روسیه و تقریباً تمامی نیروهای مسلح بلاروس حضور داشتند (Walker, February 10, 2022). این رزمایش تا ۱۹ فوریه (۳۰ بهمن) ادامه داشت. دو روز پس از پایان این رزمایش، در تاریخ ۲۱ فوریه ۲۰۲۱ (۲ اسفند ۱۴۰۰) «ولادیمیر پوتین»، رئیس‌جمهور روسیه

1. U.S. -Ukraine Charter on Strategic Partnership
2. April 3, 2008 Bucharest Summit Declaration of the NATO North Atlantic Council
3. June 14, 2021 Brussels Summit Communique of the NATO North Atlantic Council
4. United States supports Ukraine's right to decide its own future foreign policy course free from outside interference, including with respect to Ukraine's aspirations to join NATO
5. (1) threat to one or more basic values; (2) finite time for response; and (3) heightened probability of involvement in military hostilities before the challenge is overcome
6. joint military exercises close to the Belarusian border with Ukraine

با امضای یک فرمان، استقلال دو جمهوری دونتسک و لوهانسک^۱ را به رسمیت شناخت. سه روز بعد، نیروهای هوایی، زمینی و دریایی روسیه از سه محور مختلف وارد خاک اوکراین شدند. از جهت شمال اوکراین (کشور بلاروس)، نیروهای روس مسیر کیف، پایتخت اوکراین را در پیش گرفتند. از سمت شرق (و شمال شرق) اوکراین، نیروهای روس به دنبال پیشروی در خاک اوکراین و فتح شهرهای خارکیف، چرنیهیف، سومی و فتح کامل دونباس^۲ (شامل دونتسک و لوهانسک) بودند و از محور جنوب (و جنوب شرق) اوکراین (شبه جزیره کریمه)، نیروهای روس تسخیر خرسون، بندر ماریوپل و زاپورویا^۳ را در دستور کار قرار دادند.

۸ آوریل ۲۰۲۲ (۱۹ فروردین ۱۴۰۱) و ۴۴ روز پس از آغاز جنگ، «دیمیتری پسکوف»، سخنگوی پوتین [و کاخ کرملین]^۴ در مصاحبه با شبکه اسکای نیوز بریتانیا، تلفات قابل ملاحظه نیروهای روس در جنگ اوکراین را مورد تأیید قرار داد و اظهار داشت: «ما تلفات قابل توجهی [در میان] نیروها [ی روس] داریم و این یک تراژدی بزرگ برای ما است»^۵ (Culbertson, April 8, 2022).

مطابق گزارش روزنامه «واشینگتن پست» ایالات متحده، سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (NATO) تخمین می‌زند که روسیه در طول شش هفته آغازین نبرد (تا روز چهل و دوم)، بین ۷ تا ۱۵ هزار نفر از نیروهای خود را از دست داده است. این در حالی است که تلفات ارتش سرخ شوروی در جریان اشغال افغانستان در طول ۱۰ سال تعداد ۱۴۴۵۳ نفر بود و در جریان دو جنگ با چچن، ۱۱۰۰۰ نفر از سربازان روسیه جان خود را از دست دادند^۶ (Dixon, Raghavan, Khurshudyan & Stern, April 8, 2022).

اما سوالی که بر ذهن متبادر می‌گردد آن است که علت تلفات بالای ارتش روسیه در جنگ با اوکراین در دو ماه ابتدایی نبرد چیست؟ اگرچه پاسخ به پرسش فوق اجزای مختلفی دارد، لکن در این پژوهش آموزه‌های دو استراتژیست بزرگ تاریخ یعنی کلازویتس و جومینی به عنوان چارچوب نظری انتخاب می‌گردد تا بتواند به خوبی از عهده پاسخ‌گویی به پرسش فوق بر آید.

1. Donetsk and Luhansk

2. Donbass

3. Zaporizhzhia

4. Putin's spokesman Dmitry Peskov

5. We have significant losses of troops and it's a huge tragedy for us

6. the 11,000 Russian service members who died in the two Chechen wars

این پژوهش در پی پاسخ به این سوال اصلی که «دلایل تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین چیست؟»، این فرضیه را ارائه می‌دهد که «بروز تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین ناشی از ۱۲ عامل زیر می‌باشد: الف) طراحی و اداره جنگ اوکراین توسط طراحان نظامی روسیه براساس رویکرد جومینی: چنانچه جنگ براساس رویکرد کلازویتسی دنبال می‌شد تلفات و هزینه‌ها بسیار کم‌تر بود، ب) عدم انجام عملیات SEAD پیش از آغاز نبرد، ج) ناتوانی در برهم زدن C4 ارتش اوکراین، د) عدم اختلال موثر در قابلیت‌های ISR ارتش اوکراین (در کنار ناتوانی در زمین‌گیر نمودن پهپادهای رزمی (UCAV) ارتش اوکراین)، ه) لجستیک (آمداد و پشتیبانی) بسیار ضعیف و عدم توجه به نیازهای تدارکاتی سربازان مستقر در خطوط مقدم نبرد، و) غفلت از عنصر روانی نبرد و ضعف در بهره‌گیری از جنگ نرم، ز) عدم توجه به این مطلب که برتری هوایی منجر به پیروزی در روی زمین نخواهد شد، ح) عدم قطع خطوط تدارکاتی ارتش اوکراین، ط) غفلت از خلایق‌ها و ابتکارهای نظامی ارتش اوکراین، ی) برآورد اطلاعاتی غلط SVR (سرویس اطلاعات خارجی) و GRU (اطلاعات نظامی روسیه) در مورد میزان مقاومت مردم اوکراین (بالأخص مردم شمال اوکراین)، ک) لحاظ نمودن پشتیبانی نظامی - اطلاعاتی NATO از ارتش اوکراین در محاسبات جنگی، ل) کلی، مبهم و گسترده بودن اهداف اعلامی جنگ (غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین)».

از نظر تجزیه و تحلیل این پژوهش در زمره تحقیقات توصیفی - تحلیلی قرار دارد. داده‌های مربوطه نیز از منابع کتاب‌خانه‌ای و وب‌محور (اینترنتی) جمع‌آوری شده است. پرداختن به دلایل تلفات بالای ارتش روسیه در جنگ اوکراین موضوعی است که می‌باید مورد توجه جامعه دانشگاهی و جامعه نظامی قرار گیرد تا در محاسبات استراتژیک (راهبردی) و حتی تاکتیکی (راه‌کنشی) نیروهای نظامی گنجانده شود.

«جنگ» به‌ماهو «جنگ» پدیده‌ای است که هم در میان جامعه دانشگاهی و هم در میان نخبگان نظامی در مورد آن نظریه‌پردازی شده است. در این پژوهش با استفاده از دیدگاه‌های دو استراتژیست بزرگ جهان یعنی کلازویتس و جومینی که در نزد جامعه دانشگاهی شناخته شده می‌باشند، تلاش شده تا علت تلفات بالای ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ اوکراین

توضیح داده شود و اصطلاحاً موضوع به زبان دانشگاهی بازگو گردد و شرح داده شود. ضمن آن که در این پژوهش و در خلال طرح مباحث، برآورد استراتژیک دو کشور روسیه و اوکراین در ابتدای سال ۲۰۲۲ (تقریباً دو ماه قبل از آغاز نبرد) مطابق آمار «مؤسسه بین‌المللی مطالعات راهبردی (IISS)» ذکر شده است.

هدف اصلی پژوهش حاضر، واکاوی دلایل تلفات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین با بهره‌گیری از آموزه‌های کلزویتس و جومینی می‌باشد. لازم به ذکر است که به دلیل در جریان بودن جنگ اوکراین، تاکنون پژوهشی که به بررسی دلایل تلفات بالای ارتش روسیه در این جنگ با بهره‌گیری از آموزه‌های کلزویتس و جومینی پرداخته باشد، منتشر نگردیده است.

چارچوب نظری

در این پژوهش آموزه‌های دو استراتژیست بزرگ جهان یعنی «کلزویتس» و «جومینی» که اتفاقاً هر دو نفر نیز دوره‌ای در خدمت تزار روسیه بوده‌اند، به‌عنوان چارچوب نظری انتخاب گردیده است.

با توجه به محدودیت‌های معمول مقالات علمی - پژوهشی، در این پژوهش تنها به ذکر چند عنصر اصلی اندیشه این دو استراتژیست بزرگ و پس از آن جدول شماره یک اکتفا می‌گردد. بدیهی است که بررسی تفکر این دو استراتژیست بزرگ می‌تواند موضوع چندین عنوان کتاب و مقاله مجزا باشد. در این راستا، به بررسی چهار موضوع «هدف جنگ»، «مطلوبیت جنگ»، «عنصر کلیدی جنگ» و «ماهیت جنگ» در اندیشه‌های این دو استراتژیست بزرگ می‌پردازیم.

الف) بررسی آموزه‌های کلزویتس

«کارل فیلیپ گاتلیب فون کلزویتس»^۱ متولد ۱ ژوئن ۱۷۸۰ در منطقه بزرگ نزدیک شهر ماگدبورگ پروس^۲ (آلمان فعلی) می‌باشد که در ۱۶ نوامبر ۱۸۳۱ در شهر روکلا^۳ (لهستان فعلی) درگذشت. دست‌نوشته‌های کلزویتس پس از مرگ وی و با تلاش بیوه او در سال ۱۸۳۹ در

1. Carl Philipp Gottlieb von Clausewitz

2. Burg, near Magdeburg, Prussia

3. Wrocław

کتابی با عنوان «درباره جنگ» منتشر گردید. «درباره جنگ» اثری ارزشمند در حوزه استراتژی است که تاکنون نیز اعتبار خود را حفظ نموده است (Gat, 2021). «فریدمن» درباره کلایزویتس عنوان می‌دارد: ابهامات و تنش‌ها در کتاب «درباره جنگ» به مارکسیست‌ها، نازی‌ها و لیبرال‌ها اجازه داد تا آن کتاب را به‌عنوان پشتوانه‌ای معتبر برای نظریه‌ها و استراتژی‌های خود معرفی نمایند. حتی افرادی که کتاب «درباره جنگ» را اشتباه و منسوخ می‌دانستند وارد رقابت مستقیم با آن شدند، گویی اعتبار آن‌ها بستگی به تضعیف کلایزویتس دارد (Freedman, 2013, p. 86).

الف-۱) هدف جنگ در اندیشه کلایزویتس

«کلایزویتس» هدف جنگ را نابودی نیروهای مسلح دشمن می‌داند. وی عنوان می‌دارد: «نابودی [و تخریب] نیروهای [مسلح] دشمن ابزاری برای رسیدن به هدف می‌باشد»^۱ (Clausewitz, 2007, p. 199). «نیروهای مبارز [دشمن] باید نابود گردند: یعنی باید در شرایطی قرار گیرند که دیگر نتوانند مبارزه را ادامه دهند»^۲. هرگاه از عبارت «تخریب نیروهای [مسلح] دشمن» استفاده می‌کنیم، منظور ما این است (Clausewitz, 2007, p. 32). وی در این راستا خاطر نشان می‌سازد که «نیرو - یعنی نیروی فیزیکی ... ابزار جنگ می‌باشد [و] هدف آن تحمیل اراده ما به دشمن است. به‌منظور تأمین این هدف، ما باید دشمن را ضعیف [و ناتوان] سازیم»^۳. این [موضوع]، از لحاظ نظری، هدف حقیقی جنگ می‌باشد (Clausewitz, 2007, p. 13).

الف-۲) مطلوبیت جنگ در اندیشه کلایزویتس

«کلایزویتس» مطلوبیت جنگ را غلبه سیاسی یعنی تحمیل خواست و اراده خود به دشمن می‌داند. وی عنوان می‌دارد:

«بدین‌سان، جنگ به کارگیری زور به‌منظور وادار نمودن دشمن به انجام [و گردن نهادن به] اراده [و خواست] ما می‌باشد»^۴ (Clausewitz, 2007, p. 13).

1. destruction of the enemy's forces is the means to the end
2. The fighting forces must be destroyed: that is, they must be put in such a condition that they can no longer carry on the fight
3. Force- that is, physical force ... is thus the means of war; to impose our will on the enemy is its object. To secure that object we must render the enemy powerless
4. War is thus an act of force to compel our enemy to do our will

الف-۳) عنصر کلیدی جنگ در اندیشه کلایویتس

«کلایویتس» شدت عمل و استفاده حداکثری از زور را عنصر کلیدی جنگ می‌داند که بعد از وی در مفهوم نبرد رعدآسا متجلی گردید. وی عنوان می‌دارد: «افراد خوش-قلب [و نوع دوست]^۱ ممکن است فکر کنند که روش‌های مبتکرانه [و زیرکانه‌ای] برای خلع سلاح یا شکست دشمن بدون [ایجاد] خون‌ریزی زیاد^۲ وجود دارد و ممکن است تصور کنند هدف حقیقی هنر جنگ^۳ همین است. هر چند [این امر] خوشایند به نظر می‌رسد، [لکن] مغالطه [و باور غلطی] است که باید آشکار شود: جنگ چنان امر خطیری است که [در آن] اشتباهات نشأت گرفته از مهربانی [و خوش قلبی] بدترین [نوع اشتباه] خواهد بود. استفاده حداکثری از زور^۴ به هیچ وجه با استفاده هم‌زمان از عقل [و قوه عاقله]^۵ منافات ندارد. اگر یکی از طرف‌ها [ی جنگ] بدون اغماض و بی‌محابا از [حربه] خون‌ریزی استفاده کند، در حالی که طرف دیگر [از این امر] خودداری می‌نماید، طرف اول دست برتر^۶ را خواهد داشت. طرفی [که بدون اغماض و بی‌محابا از حربه خون‌ریزی استفاده کند]، طرف مقابل را وادار می‌کند که [او نیز] از این روش پیروی کند. هر طرف [جنگ] حریف خود را به سمت افراط [در خون‌ریزی] سوق می‌دهد و تنها عامل محدودکننده [این چرخه هراس از] واکنش متقابل طرف دیگر درگیر در جنگ می‌باشد» (Clausewitz, 2007, pp. 13-14). «کلایویتس» در بخش دیگری از کتاب خود متذکر می‌گردد: «اگر می‌خواهید بر دشمن خود غلبه کنید، باید تلاش خود را با قدرت مقاومت او^۷ متناسب سازید که می‌توان [این مهم] را محصول دو عامل جدایی-ناپذیر دانست: مجموع ابزارهای در دسترس او و قدرت اراده او^۸» (Clausewitz, 2007, p. 16).

1. Kind-hearted people
2. disarm or defeat an enemy without too much bloodshed
3. true goal of the art of war
4. maximum use of force
5. simultaneous use of the intellect
6. upper hand
7. his power of resistance
8. total means at his disposal and the strength of his will

الف-۴) ماهیت جنگ در اندیشه کلازویتس

«کلازویتس» جنگ را ادامه سیاست با ابزارهای دیگر می‌داند. وی در نوشته‌های خود عنوان می‌دارد:

«جنگ صرفاً ادامه سیاست [لکن] با ابزارهای دیگر می‌باشد»^۱ (Clausewitz, 2007, p. 28).
«جنگ چیزی جز ادامه سیاست [لکن] با ابزارهای دیگر نیست»^۲ (Clausewitz, 2007, p. 7).
«تمامی جنگ‌ها را می‌توان به‌عنوان کنش‌هایی سیاسی [یا مبتنی بر سیاست] در نظر گرفت»^۳ (Clausewitz, 2007, p. 29).

ب) بررسی آموزه‌های جومینی

«بارون آنتوان هانری دو جومینی»^۴ در ۶ مارس ۱۷۷۹ میلادی در شهر پیرن سویس^۵ متولد شد و در ۲۲ مارس ۱۸۶۹ میلادی در شهر پاریس دیده از جهان فرو بست. «فریدمن» در کتاب «تاریخ دیپلماسی» در مورد «جومینی» می‌نویسد: اگرچه او کار خود را به‌عنوان بانک‌دار در پاریس آغاز نمود، لکن در سال ۱۷۹۷ به ارتش فرانسه پیوست و تحت حمایت ژنرال آن زمان و در نهایت مارشال «میشل نی»^۶ قرار گرفت. جومینی در سال ۱۸۰۳ رساله‌ای در باب لشکرکشی‌های فردریک کبیر^۷ نوشت. این اثر حاوی باورهای اصلی «جومینی» بود که او آن‌ها را تا زمان مرگ در سال ۱۸۶۹ در سن ۹۰ سالگی حفظ کرد. «جومینی» پست ستاد در ارتش «ناپلئون» و «نی» را بر عهده داشت، اما یک خودخواه سخت‌گیر و یک دائم‌المستعفی^۸ بود. «جومینی» در سال ۱۸۱۳ خود را در قامت رئیس ستاد [مارشال] «نی» مطرح نمود، اما پس از آن که از ارتقاء به [درجه] ژنرال محروم شد، به خدمت ارتش روسیه درآمد و یک ژنرال تمام^۹ شد» (Freedman, 2013, p. 86). آن‌گونه که «جومینی» در نامه ۴ مارس ۱۸۳۷ از شهر سن پترزبورگ خطاب به امپراتور روسیه می‌نویسد، ویرایش اول کتاب معروف وی با عنوان «هنر جنگ»^{۱۰} در سال ۱۸۳۰ به چاپ رسیده است (Jomini, 2008, p. xix). «فریدمن» درباره جومینی عنوان می‌دارد: در

1. War Is Merely the Continuation of Policy by Other Means
2. war is nothing but the continuation of policy with other means
3. All Wars Can Be Considered Acts of Policy.
4. Baron Antoine Henri de Jomini
5. Payerne, Switzerland
6. General and eventually Marshal Michel Ney
7. a treatise on the campaigns of Frederick the Great
8. a difficult egotist and a serial resigner
9. a full general
10. Art of War

حالی که کلازویتس در سال ۱۸۱۲ به دنبال مشاوره به روس‌ها بود، جومینی در اردوگاه فرانسوی‌ها قرار داشت. اگرچه اکنون کلازویتس را بزرگ‌تر از جومینی می‌دانند و [اثر] جومینی به ندرت خوانده می‌شود، اما این جومینی بود که در بخش اعظم قرن نوزدهم، مفسر اصلی روش ناپلئونی^۱ بود... رابطه بین این دو پیچیده بود. کلازویتس [که] جوان‌تر [از جومینی بود]، به وضوح از جومینی تأثیر پذیرفته بود و [در مقابل، در] ویرایش دوم [کتاب] هنر جنگ [جومینی] انتقادات کلازویتس لحاظ گردید. این دو هرگز یک‌دیگر را ملاقات نمودند و به گرمی در مورد یکدیگر صحبت نکردند. [اما] در بسیاری از مسائل عملیاتی، تفاوتی بین این دو وجود ندارد (Freedman, 2013, pp. 84-85).

«کالین اس. گری» معتقد است که «منبع واقعی تفکر آمریکایی در مورد امنیت ملی، جومینی است، نه کلازویتس^۲. جومینی از جنگ به عنوان یک هنر نوشت، لکن تلاش او برای دستیابی به قطعیت و وسواس او در کاهش اصول پیچیده و مبهم به چند اصل ظاهراً ساده^۳، اندیشه و عمل نظامی آمریکا را نیز تحت تأثیر قرار داده است» (Gray, 1994, p. 610).

ب-۱) هدف جنگ در اندیشه جومینی

«جومینی» هدف جنگ را تصرف و اشغال سرزمین دشمن می‌داند. وی عنوان می‌دارد: «حرکت تهاجمی باید تا انتها به صورتی شایسته [و درخور] دنبال شود تا بتواند به هدف خود نائل آید. طبیعی‌ترین گام، اشغال سرزمین مورد مناقشه خواهد بود»^۴ (Jomini, 2008, p. 4). «اگر جنگ از نوع تهاجمی^۵ باشد، هدف جنگ، تصرف پایتخت دشمن یا استانی است که از دست دادن آن دشمن را مجبور به پذیرش صلح [و دست کشیدن از جنگ] می‌کند. در صورت عدم تصرف پایتخت، هدف ممکن است [تسخیر] بخشی از جبهه عملیات یا خط دفاعی [دشمن] باشد که استحکامات مهمی در آن قرار دارد^۶ و تصرف آن اشغال سرزمین دشمن را [کم‌هزینه و] بی‌خطر می‌سازد» (Jomini, 2008, p. 62).

1. foremost interpreter of the Napoleonic method
2. The true parent of American thinking on national security is Jomini, not Clausewitz
3. his quest for certainty and his obsession with reducing the complex and ambiguous to a few apparently simple principles
4. The most natural step would be to occupy the disputed territory
5. offensive
6. possession of the hostile capital, or that of a province whose loss would compel the enemy to make peace
7. a part of the front of operations or line of defense where an important fort is situated

ب-۲) مطلوبیت جنگ در اندیشه جومینی

«جومینی» مطلوبیت جنگ را دوگانه براندازی سیاسی (تغییر در ساختار سیاسی) - تغییر رفتار دشمن می‌داند: «هدف، تضمین واگذاری قلمرو [دشمن به ما] توسط دشمن است و [اشغال سرزمین دشمن] ابزاری برای تهدید او در قلب کشور او می‌باشد»^۱ (Jomini, 2008, p. 4). با عنایت به این استدلال «جومینی» و جمله قبلی او مبنی بر ضرورت تصرف پایتخت دشمن، بنابراین می‌توان گفت که «جومینی» مطلوبیت جنگ را در وهله اول براندازی سیاسی (تغییر در ساختار سیاسی) و در وهله بعدی تغییر رفتار دشمن می‌داند.

ب-۳) عنصر کلیدی جنگ در اندیشه جومینی

«جومینی» اصول اساسی جنگ را ۴ مورد زیر معرفی می‌نماید:

۱) از طریق [تغییر مکان و] حرکت‌های راهبردی، [باید] بخش عمده یک ارتش را به صورت متوالی [و پی‌درپی] و تا جایی که امکان‌پذیر است [و] بدون به خطر انداختن نیروهای خودی به نواحی مهم میدان نبرد و هم‌چنین خطوط مواصلاتی دشمن سوق داد.^۲

۲) [انجام] مانور [به نحوی که] بخش عمده نیروهای خودی وارد درگیری با بخش کوچکی از ارتش دشمن شوند.^۳

۳) در میدان نبرد، بخش عمده نیروها [باید] به نواحی مهم میدان جنگ یا آن قسمت از خطوط دشمن که مضمحل کردن [و غلبه بر آن قسمت‌ها] از اهمیت بالایی برخوردار است، سوق داده شوند.^۴

۴) ترتیبی اتخاذ شود که نه تنها عمده [این نیروها] به سمت نقاط مهم [میدان نبرد] سوق داده شوند، بلکه آن‌ها باید در زمان مناسب و با انرژی [بالا با نیروهای دشمن] درگیر شوند.^۵

(Jomini, 2008, pp. 47-48).

1. the object being to secure the cession of the territory by the enemy, and the means being to threaten him in the heart of his own country
2. To throw by strategic movements the mass of an army, successively, upon the decisive points of a theater of war, and also upon the communications of the enemy as much as possible without compromising one's own
3. To maneuver to engage fractions of the hostile army with the bulk of one's forces
4. On the battle-field, to throw the mass of the forces upon the decisive point, or upon that portion of the hostile line which it is of the first importance to overthrow
5. To so arrange that these masses shall not only be thrown upon the decisive point, but that they shall engage at the proper times and with energy

با عنایت به این توضیحات می‌توان گفت که عنصر کلیدی جنگ از منظر «جومینی»، «مانور» می‌باشد.

ب-۴) ماهیت جنگ در اندیشه جومینی

«جومینی» برخلاف «کلایوتس» توجه خود را معطوف به فلسفه جنگ ننموده است، اما در مورد انواع مختلف جنگ و دلایل وقوع آن نظریه‌پردازی نموده است. وی عنوان می‌دارد:

یک حکومت [به دلایل نه‌گانه زیر] وارد جنگ می‌شود:

- اعاده حقوق مسلم یا دفاع از آن‌ها.

- حمایت و حفاظت از منافع کلان کشور نظیر تجارت، مصنوعات یا کشاورزی.^۱

- حمایت از دولت‌های همسایه که وجود آن‌ها یا برای امنیت حکومت یا موازنه قدرت^۲

ضروری است.

- انجام [آن دسته از] تعهدات [که به دلیل حضور در] اتحادهای تهاجمی و دفاعی [برعهده

دولت نهاده شده است].^۳

- تبلیغ [و ترویج] نظریه‌های سیاسی یا مذهبی، درهم شکستن آن‌ها یا دفاع از آن‌ها.^۴

- افزایش نفوذ و قدرت دولت به واسطه تصاحب سرزمین‌های بیشتر.^۵

- دفاع از استقلال مورد تهدید واقع شده کشور.

- انتقام‌گیری [بابت] توهین به عزت [کشور]. یا،

- جنون [برای] تسخیر [سرزمین‌های بیشتر].^۶

می‌توان گفت که این انواع مختلف جنگ^۷ تا حدودی بر ماهیت و میزان تلاش‌ها و

عملیات‌های لازم برای [دست‌یابی به] هدف تأثیر می‌گذارد. طرفی که جنگ را آغاز نموده ممکن

است حالت تدافعی پیدا کند و طرفی که مورد حمله واقع شده ممکن است آرایش تهاجمی بگیرد

(Jomini, 2008, p. 2).

1. To protect and maintain the great interests of the state, as commerce, manufactures, or agriculture

2. balance of power

3. To fulfill the obligations of offensive and defensive alliances

4. To propagate political or religious theories, to crush them out, or to defend them

5. To increase the influence and power of the state by acquisitions of territory

6. a mania for conquest

7. different kinds of war

پارامتر مورد بررسی	کلازویتس	جوینی
دوره حیات	۱۷۸۰ تا ۱۸۳۱ میلادی	۱۷۷۹ تا ۱۸۶۹ میلادی
چگونگی حمله به دشمن	حمله به نقطه ثقل (یا قوت) دشمن	حمله به نقطه ثقل (یا قوت) دشمن
هدف جنگ	تخریب نیروهای مسلح دشمن	تحصیل زمین با تأکید بر اشغال استحکامات دشمن
عنصر کلیدی جنگ	حمله رعدآسا (استفاده حداکثری از زور و شدت عمل)	مانور
مطلوبیت جنگ	غلبه سیاسی (تحمیل اراده و خواست خود به دشمن)	براندازی سیاسی (تغییر در ساختار سیاسی) و/یا تغییر رفتار دشمن
ماهیت جنگ	ادامه سیاست لکن با ایزاری دیگر	تأکید بر انواع (و ماهیت) نه‌گانه جنگ
کتاب عمده	درباره جنگ (در سال ۱۸۳۹ میلادی، پس از مرگ کلازویتس و توسط بیوه وی منتشر گردید)	هنر جنگ (برایش اول آن در سال ۱۸۳۰ میلادی منتشر گردید)

جدول ۱. مقایسه اجمالی نگرش استراتژیک کلازویتس و جوینی (رضایی و تقوی‌نژاد، ۱۳۹۰، صص. ۱۶-۱۵)

ج) بررسی یافته‌های تحقیق

با بهره‌گیری از چارچوب نظری که در بخش قبلی معرفی گردید، در این بخش یافته‌های پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد:

بروز تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین ناشی از ۱۲ عامل زیر می‌باشد: الف) طراحی و اداره جنگ اوکراین توسط طراحان نظامی روسیه براساس رویکرد جوینی: چنان‌چه جنگ براساس رویکرد کلازویتسی دنبال می‌شد تلفات و هزینه‌ها بسیار کم‌تر بود، ب) عدم انجام عملیات SEAD پیش از آغاز نبرد، ج) ناتوانی در برهم زدن C4 ارتش اوکراین، د) عدم اختلال موثر در قابلیت‌های ISR ارتش اوکراین (در کنار ناتوانی در زمین‌گیر نمودن پهپادهای رزمی (UCAV) ارتش اوکراین)، ه) لجستیک (آمداد و پشتیبانی) بسیار ضعیف و عدم توجه به نیازهای تدارکاتی سربازان مستقر در خطوط مقدم نبرد، و) غفلت از عنصر روانی نبرد و ضعف در بهره‌گیری از جنگ نرم، ز) عدم توجه به این مطلب که برتری هوایی منجر به پیروزی در روی زمین نخواهد شد، ح) عدم قطع خطوط تدارکاتی ارتش اوکراین، ط) غفلت از خلاقیت‌ها و ابتکارهای نظامی ارتش اوکراین، ی) برآورد اطلاعاتی غلط SVR (سرویس اطلاعات خارجی) و GRU (اطلاعات نظامی روسیه) در مورد میزان مقاومت مردم اوکراین (بالأخص مردم شمال اوکراین)، ک) لحاظ نمودن پشتیبانی نظامی - اطلاعاتی NATO از ارتش اوکراین در محاسبات جنگی، ل) کلی، مبهم و گسترده بودن اهداف اعلامی جنگ (غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین).

در ادامه به تجزیه و تحلیل فرضیه اصلی پژوهش می‌پردازیم.

ج-۱) طراحی و اداره جنگ اوکراین توسط طراحان نظامی روسیه براساس رویکرد جومینی: چنانچه جنگ براساس رویکرد کلازویتسی دنبال می‌شد تلفات و هزینه‌ها بسیار کم‌تر بود

«ولادیمیر پوتین»، رئیس‌جمهور روسیه در سخن‌رانی ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ (۵ اسفند ۱۴۰۰) یعنی روز آغاز جنگ، اعلام نمود که تصمیم به اجرای یک عملیات نظامی ویژه گرفته است^۱ (Putin, February 24, 2022).

به‌واسطه ورود نیروهای زمینی روسیه از سه محور شمال، جنوب و شرق به خاک اوکراین، مشخص شد که طراحان نظامی روسیه می‌خواهند در چارچوب رویکرد جومینی عمل نمایند. بدین معنا که می‌خواهند هدف «غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین» را به‌واسطه اشغال سرزمین دشمن محقق نمایند. در چنین شرایطی، مطلوبیت جنگ از منظر جومینی، یعنی براندازی سیاسی و/یا تغییر رفتار دشمن به‌واسطه اشغال پایتخت (شهر کیف) و دیگر شهرهای مهم اوکراین دنبال گردید و بدین‌سان بود که تمرکز عمده ارتش روسیه بر محاصره [و دوره کردن]^۲ و تسخیر کیف و شهرهای مهم نظیر خارکیف، سومی، چرنیهیف و ... قرار گرفت. انتخاب این رویکرد نقش اصلی در افزایش تلفات نیروهای نظامی روسیه داشت.

طراحان نظامی روسیه می‌توانستند این هدف را در چارچوب رویکرد کلازویتسی به پیش برند. در آن صورت «غیرنظامی کردن اوکراین» به‌واسطه تخریب نیروهای مسلح اوکراین محقق می‌گردید. یعنی نیروهای مسلح اوکراین به‌واسطه از دست دادن نیروها، زیرساخت‌ها و تجهیزات نظامی خود، «در شرایطی قرار گیرند که دیگر نتوانند مبارزه را ادامه دهند» (Clausewitz, 2007, p. 32). اصلی‌ترین و کم هزینه‌ترین روش تحقق هدف فوق انجام حملات هوایی پر حجم بدون ورود نیروهای زمینی روس به خاک اوکراین بود. در چنین شرایطی، از یک سو، مطلوبیت جنگ از منظر کلازویتس، یعنی غلبه سیاسی و تحمیل اراده و خواست خودی به دشمن محقق می‌گردید و هیچ توان‌مندی و قابلیت نظامی برای اوکراین باقی نمی‌ماند و خودبه‌خود هدف جنگ یعنی «غیرنظامی کردن اوکراین» محقق می‌گردید و از دگرسو، تلفات ارتش روسیه به شدت کاهش پیدا می‌کرد.

1. I made a decision to carry out a special military operation
2. encirclement

بنابراین می‌توان گفت که تغییر استراتژی نظامی روسیه از رویکرد جومینی (اشغال سرزمین دشمن) به رویکرد کلازویتسی (تخریب نیروهای مسلح دشمن) موجب تغییر در تاکتیک‌های نظامی به کار گرفته شده در جنگ می‌شد و در این حالت دستپاچگی نظامی ناشی از عجله برای فتح پایتخت و دیگر شهرهای مهم اوکراین که تلفات وسیعی را متوجه ارتش روسیه نمود، جای خود را به کنش نظامی مبتنی بر طمأنینه و صبر استراتژیک (بمباران زیرساخت‌های نظامی اوکراین در درازمدت) می‌داد. از این رو، چنانچه ارتش روسیه در شصت روز ابتدایی نبرد به جای ورود شتاب‌زده به خاک اوکراین نسبت به بمباران زیرساخت‌های نظامی حیاتی اوکراین و هم‌زمان راه‌اندازی یک جنگ نرم علیه «زلنسکی» مبادرت می‌ورزید، تعداد تلفات نظامی و هزینه‌های ارتش روسیه به کمتر از یک‌دهم تلفات و هزینه‌های فعلی تقلیل پیدا می‌کرد و در این حالت، هدف اعلامی جنگ (غیرنظامی کردن اوکراین) با یک تأخیر زمانی لکن با هزینه‌ای بسیار کم تحقق پیدا می‌کرد.

ج-۲) عدم انجام عملیات SEAD پیش از آغاز نبرد

در ابتدای این بخش لازم است که به این پرسش مهم که «SEAD چیست» پاسخ داده شود. «جیمز آر. برونگس» معتقد است که «سرکوب [ساختار] دفاعی [کشور مورد تهاجم]»^۱ چیز جدیدی نیست. از زمانی که جنگ جویان به دنبال از بین بردن قابلیت دفاعی دشمن در برابر تهاجم [آنان] بودند، این [اصطلاح] به‌عنوان یک مفهوم وجود داشته است. سرکوب پدافند هوایی دشمن (SEAD)^۲ جدیدترین نسخه مفهوم سرکوب دفاعی است. کاربرد آن در نیروی هوایی به‌عنوان یک عنصر اساسی در حفاظت از مهاجمان هوایی خودی و از بین بردن توانایی دفاعی دشمن در برابر حمله هوایی [خودی]، نتیجه یک فرآیند تکاملی طولانی و طبیعی می‌باشد» (Brungess, 1994, p. xiii).

وزارت دفاع ایالات متحده (DoD) این اصطلاح را این‌گونه تعریف نموده است: «فعالیتی که از طریق [استفاده از] ابزارهای مخرب و/یا اخلال‌کننده، پدافند هوایی دشمن [مستقر] در سطح زمین [یا پدافند زمین پایه] را خنثی، نابود یا موقتاً بی‌اثر می‌سازد»^۳ (U.S. Department of Defense, 2016, p. 229).

1. Defense suppression
2. Suppression of enemy air defenses (SEAD)
3. Activity that neutralizes, destroys, or temporarily degrades surface-based enemy air defenses by destructive and/or disruptive means

سرکوب پدافند هوایی دشمن (SEAD) به عملیاتی اطلاق می‌گردد که طی آن نیروی نظامی کشور مهاجم قبل از آغاز هرگونه درگیری، جنگنده‌های ویژه خود را جهت نابودی و/یا اختلال در سیستم دفاع هوایی کشور مورد تهاجم (اعم از سامانه‌های راداری و پدافند هوایی) گسیل می‌دارد تا در سایه تخریب نسبی پدافند هوایی و ایجاد یک راهروی هوایی از طریق نابود نمودن برخی از رادارها و آتش‌بارهای آن کشور، بتواند مسیر حمله انبوه جنگنده‌های خود به اهداف مختلف در کشور مورد تهاجم را میسر ساخته یا با فراغ بال عملیات پشتیبانی هوایی از نیروهای زمینی را به انجام رساند (رضایی و تقوی‌نژاد، ۱۳۹۰، ص. ۴۹).

البته باید توجه نمود که SEAD صرفاً توسط نیروی هوایی و جنگنده‌های ویژه انجام نمی‌پذیرد. در کتاب SEAD که توسط تفنگ‌داران دریایی ایالات متحده منتشر گردیده از «جنگنده‌های تهاجمی بال ثابت^۱، بالگردهای تهاجمی، پهپادها^۲، جنگنده‌های مخصوص جنگ الکترونیک نظیر EA-6B Prowler» به عنوان ابزارهای هوایی اجرای عملیات SEAD یاد شده است. ممکن است عملیات SEAD توسط نیروهای زمینی نیز به انجام رسد. از منظر کتاب منتشره توسط تفنگ‌داران دریایی ایالات متحده تسلیحاتی نظیر «تانک»، تسلیحات ضدتانک، مسلسل، خمپاره و توپ‌خانه^۳ که می‌توانند زیرساخت‌های دفاع هوایی دشمن را تخریب یا مختل نمایند نیز می‌توانند به عنوان ابزار زمینی در اجرای عملیات SEAD به کار گرفته شوند (U.S. Marine Corps, 2001, p. 1-15).

«سرویس پژوهشی کنگره»^۴ در گزارش خود به کنگره که به قلم «کریستوفر بالکام» تنظیم شده به برخی از جنگنده‌ها و موشک‌های مخصوص SEAD در ایالات متحده اشاره نموده است: «برخی از هواپیماهای جنگی به منظور افزایش اثربخشی در برابر پدافند هوایی دشمن طراحی یا اصلاح شده‌اند: F-16، EA-6B، F/A-18 و F-15E. این هواپیماها طیفی از مهمات که برای مقابله با موشک‌های زمین به هوا (SAM) مفید هستند را حمل می‌کنند. برخی [از این جنگنده‌ها] موشک‌های ضد تشعشع پرسرعت^۵ (HARM) AGM-88 را حمل می‌کنند که به منظور قفل کردن و نابود کردن رادارهای زمینی که توسط موشک‌های زمین به هوا (SAM) و توپ‌های ضد هوایی (AAA)^۶ مورد استفاده قرار می‌گیرند، طراحی شده است (Bolkom, 2005, p. 1).

1. Fixed-wing attack
2. UAVs
3. Mortars and artillery
4. Congressional Research Service (CRS)
5. High Speed Anti Radiation Missile (HARM)
6. surface-to-air missiles (SAMs) and anti-aircraft artillery (AAA)

لازم به ذکر است که انجام عملیات SEAD (خاصه عملیات ضدرادار) در نیروی دریایی ایالات متحده تا سال ۲۰۰۹ برعهده جنگنده EA-6B بود و از سال ۲۰۰۹ به بعد برعهده جنگنده EA-18G Growler قرار دارد. عملیات ضدرادار در نیروی هوایی ایالات متحده تا سال ۱۹۹۴ میلادی توسط جنگنده F-4G Wild Weasel انجام می‌پذیرفت و از آن تاریخ به بعد جنگنده‌های F-16 Cj/Dj Wild Weasel Block 50D/52D عهده‌دار انجام این مأموریت هستند. گیرنده‌های مخصوصی در این گونه جنگنده‌ها وجود دارند که پس از دریافت امواج رادارهای کشور مورد تهاجم، نسبت به شلیک موشک‌های ضدرادار خود به سمت آن‌ها اقدام می‌نمایند. ضمناً این جنگنده‌ها از تجهیزات الکترونیکی ویژه‌ای جهت اخلاص در کار رادارها برخوردار هستند (رضایی و تقوی‌نژاد، ۱۳۹۰، ص. ۵۱).

پس از ذکر این توضیحات به بررسی جنگ اوکراین می‌پردازیم. ارتش روسیه مبادرت به انجام عملیات SEAD پیش از آغاز نبرد با اوکراین ننمود. علت را می‌باید در عجله پوتین و طراحان نظامی روسیه (بالاخص سرگئی کوژوگتوویچ شایگو^۱، وزیر دفاع و والری واسیلیویچ گراسیموف^۲، رییس ستاد مشترک نیروهای مسلح) جهت تعیین تکلیف پرونده اوکراین جست‌وجو نمود. بدین سان، بدون آن‌که رادارها و سامانه‌های اصلی پدافند هوایی اوکراین تخریب یا دچار اختلال جدی شوند، جنگ آغاز گردید. این در حالی است که در جریان عملیات آزادسازی کویت موسوم به «طوفان صحرا»^۳ که توسط یک ائتلاف بین‌المللی متشکل از ۳۶ کشور (و به رهبری ایالات متحده) و در روز ۱۶ ژانویه ۱۹۹۱ میلادی (۲۶ دی ماه ۱۳۶۹) رأس ساعت ۲۳:۳۰ به وقت گرینویچ آغاز گردید، جنگنده‌های پیشرفته ایالات متحده و بریتانیا عملیات SEAD را قبل از آغاز نبرد زمینی به انجام رساندند. به نحوی که تنها در ۳۴ روز ۱۰۶ هزار سورتی پرواز انجام گردید. پس از اجرای موفقیت آمیز عملیات «طوفان صحرا» بود که نیروهای زمینی ائتلاف به رهبری ایالات متحده عملیات «شمشیر صحرا»^۴ را آغاز نمودند (رضایی و پرتو، ۱۳۹۶، ص. ۸۷).

1. Sergei Kuzhugetovich Shoigu
2. Valery Vasilyevich Gerasimov
3. Operation Desert Storm
4. Operation Desert Sabre

مطابق ارزیابی اندیشکده بسیار معتبر و مرجع «موسسه بین‌المللی مطالعات راهبردی (IISS)»^۱ که در سال ۲۰۲۲ منتشر گردیده، ارتش اوکراین دارای بیش از ۸۱ سامانه پدافند هوایی شامل تعدادی سیستم قدرت مند S-300V که در ناتو با عنوان RS-SA-12A Gladiator نام‌گذاری گردیده، می‌باشد. هم‌چنین دارای ۶ سامانه کوتاه برد 9K330 Tor-M که در ناتو با عنوان RS-SA-15 Gauntlet شناخته می‌شود، می‌باشد. سیستم دفاع هوایی اوکراین هم‌چنین مجهز به بیش از ۷۵ سامانه دفاع نقطه‌ای از جمله دوش‌پرتاب‌های 9K35 Strela-10 (در ناتو RS-SA-13 Gopher)، 9K33 Osa-AKM (در ناتو RS-SA-8 Gecko) و 75 2K22 Tunguska (در ناتو RS-SA-19 Grison) می‌باشد. در سیستم دفاع هوایی اوکراین، توپ‌های هوایی ۲۳ میلی‌متری خودکشی ZSU-23-4 Shilka و کششی ZU-23-2 و هم‌چنین توپ هوایی ۵۷ میلی‌متری S-60 انجام وظیفه می‌نمودند. The International Institute for Strategic Studies, 2022, pp. 212-213).

علی‌رغم این استعداد پدافند هوایی اوکراین (مخصوصاً سامانه‌های دوربرد S-300)، لکن نیروی هوایی ارتش روسیه عملیات SEAD را پیش از آغاز نبرد زمینی انجام نداد. سقوط تعدادی از جنگنده‌های ارتش روسیه ناشی از همین مولفه بود. به‌عنوان نمونه، در روز ۲ مارس، یک فروند جنگنده برتری هوایی Su-35 (نسل ۴/۵+) روسیه در آسمان ایرپین^۲ توسط پدافند هوایی اوکراین ساقط شد (Clark, Barros & Stepanenko, March 03, 2022, p. 5). به‌عنوان یک نمونه دیگر، در روز پنج مارس، یک فروند جنگنده تهاجمی Su-34 بر فراز شهر چرنیهیف هدف قرار گرفت و دو خلبان آن ایجکت نموده و با چتر در شهر فرود آمدند (Lee, Cahlan & Harkins, March 6, 2022). به‌عنوان نمونه سوم، در روزهای ۸ و ۹ مارس، پدافند هوایی اوکراین ۴ فروند جنگنده Su-25، ۲ فروند بالگرد رزمی و دو تیر موشک کروز روسیه را ساقط نمود (Clark, Barros & Stepanenko, March 10, 2022, p. 3). گفته می‌شود تا روز پنجاه و دوم نبرد، ۲۵ فروند جنگنده، ۴۲ فروند بالگرد رزمی و ۳۱ فروند پهپاد متعلق به ارتش روسیه توسط پدافند هوایی ارتش اوکراین ساقط شدند.

1. International Institute for Strategic Studies(IISS)

2. Irpin

اگرچه تمامی این هواگردها توسط سامانه‌های پدافندی ساخت روسیه که در اختیار ارتش اوکراین قرار داشت ساقط شدند، لکن چنانچه ارتش روسیه پیش از آغاز نبرد زمینی نسبت به انجام عملیات SEAD اقدام نمی‌نمود این حجم از تلفات سنگین متوجه ماشین جنگی روسیه نمی‌گردید.

ج-۳) ناتوانی در برهم زدن C4 ارتش اوکراین

در ابتدای این بخش لازم است که به این پرسش مهم که «C4 چیست» پاسخ داده شود. C4 به فناوری‌ها و سیستم‌هایی اشاره می‌کند که فرماندهی، کنترل، ارتباطات و پردازش رایانه‌ای را تأمین می‌کند (نای، اونز و اونز، ۱۳۸۹، ص. ۱۳۷).

C4 از حروف اول چهار واژه انگلیسی که با حرف C آغاز می‌گردند، تشکیل گردیده که عبارت‌اند از Comandar, Control, Communion, Computer و به معنای فرماندهی، کنترل، ارتباطات و کامپیوتر می‌باشد. C4 در جنگ‌های نوین نیز حائز اهمیت است. در جنگ‌های نوین که اطلاعات رکن رکن آن است، کشور مهاجم با برهم زدن سیستم‌های یادشده با استفاده از تاکتیک‌ها و تکنیک‌های متنوع، نیروهای نظامی کشور مورد تهاجم را در حالت بی‌خبری، بلا تکلیفی و سردرگمی نگه می‌دارد و پس از تبدیل آن‌ها به یک نیروی بی‌خاصیت، آن‌ها را نابود می‌سازد (رضایی و پرتو، ۱۳۹۶، ص. ۶۵).

به‌عنوان مثال در جریان جنگ اول خلیج فارس، نیروهای ائتلاف به رهبری ایالات متحده، با برهم زدن سیستم‌های فرماندهی، کنترل و ارتباطات ارتش عراق، شیرازه گارد ریاست جمهوری عراق را که یک نیروی نظامی زبده و متخصص بود، آن چنان برهم زد که این نیرو نتوانست هیچ‌گونه تحرک خاصی از خود نشان دهد و در عرض ۴ روز شکست کامل را پذیرا شد و این مهم میسر نمی‌گشت مگر به مدد بی‌اطلاع نگه‌داشتن آنان از مرکز فرماندهی و فضای نبرد (رضایی و تقوی‌نژاد، ۱۳۹۰، صص. ۸۴-۸۳).

تافلر در این زمینه معتقد است که: «... برای جلوگیری از رسیدن اطلاعات به بالا یا پائین در زنجیره فرماندهی دشمن، ارتباطات دشمن را از میان ببرید و ابتکار عمل را به دست گیرید و بالاتر از همه بدانید دشمن چه می‌کند و نگذارید بفهمد که شما چه می‌کنید» (مردانی شهربابک، ۱۳۸۸، ص. ۱۱).

ارتش روسیه در زمان آغاز نبرد و پس از آن نتوانست C4 ارتش اوکراین را با اختلال مواجه نماید. در این رابطه باید به چند نکته توجه نمود:

الف) در زمینه برهم زدن فرماندهی، کنترل و ارتباطات باید گفت که دستورات و فرامین زلنسکی و فرماندهان ارتش اوکراین به راحتی به فرماندهان و سربازان مستقر در خط مقدم ابلاغ می‌شد. ارتش روسیه می‌توانست با انجام جنگ الکترونیک قدرت مند، ارتباطات ارتش اوکراین را مختل نماید که موفق به انجام این مهم نگردید.

ب) ارتباطات و کامپیوتر اوکراین هم با اختلال مواجه نشد. در طول جنگ، زلنسکی به صورت مستقیم با بسیاری از نقاط جهان ارتباط داشت و سخنرانی وی به صورت زنده برای حضار پخش می‌گردید. ارتش روسیه در این زمینه هم بسیار ناموفق عمل نمود.

لازم به ذکر است که مفهوم C4 در برخی از منابع نظامی با مفهوم ISR ترکیب شده و به صورت C4ISR نوشته و مطرح می‌شود.

ج-۴) عدم اختلال موثر در قابلیت‌های ISR ارتش اوکراین

ISR «گردآوری اطلاعات، مراقبت [یا نظارت] و شناسایی» است (نای، اونز و اونز، ۱۳۸۹، ص. ۱۳۷). «ISR» علامت اختصاری مرکب از حروف اول واژه‌های انگلیسی Intelligence, Surveillance and Reconnaissance به معنای اطلاعات، مراقبت [یا تجسس] و شناسایی می‌باشد.

ISR به تکنولوژی‌ها و سیستم‌هایی اشاره دارد که توانایی گردآوری، تفکیک، پردازش، انتقال و نمایش اطلاعات درباره رویدادهای بسیار پیچیده و بغرنجی که در مناطق وسیع جغرافیایی رخ می‌دهند را فراهم می‌کنند (عاصف، ۱۳۸۷، ص. ۷).

«اطلاعات»، «مراقبت» و «شناسایی» عناصر اصلی قابلیت‌های دفاعی ایالات متحده را تشکیل می‌دهند و شامل طیف وسیعی از سیستم‌های کسب و پردازش اطلاعات مورد نیاز تصمیم‌گیران امنیت ملی و فرماندهان نظامی می‌باشند (Best, 2005, p. 2). ماهواره‌های جاسوسی، پهپادهای شناسایی، تجهیزات شنود از راه دور و هواپیماهای آواکس از اصلی‌ترین سیستم‌های «ISR» می‌باشند.

ارتش روسیه در زمینه اختلال در «ISR» ارتش اوکراین که عمدتاً توسط ایالات متحده و سایر کشورهای غربی تأمین می‌شد بسیار ناموفق عمل نمود. آواکس‌های آمریکایی در کشورهای اطراف اوکراین گشت می‌زدند و اطلاعات کسب شده را به راحتی به کیف مخابره می‌نمودند و روس‌ها هم ناظر بودند و موفق به اختلال در آن نشدند.

یکی از اصلی‌ترین ابزارهای برهم زدن «C4» و اختلال در «ISR» دشمن «جنگ الکترونیک» می‌باشد. «جنگ الکترونیک» به شکلی از دفاع در برابر تسلیحات دقیق و سیستم‌های پیشرفته «فرماندهی، کنترل، ارتباطات و جاسوسی» مبدل شده است، زیرا قادر است پهله دیده‌بانی تجهیزات الکترونیک سیستم‌های شناسایی و پدافند هوایی طرف مقابل را کور کند. از این رو، جنگ الکترونیک به یکی از ارکان ضروری در همه سطوح هنر نظامی مبدل شده است» (پانت لگیانیس، ۱۳۸۹، ص. ۲۹۰).

مطابق تعریف «فرهنگ و آژدهای نظامی»، «جنگ الکترونیک» یک عملیات نظامی است که دربرگیرنده کاربرد انرژی الکترومغناطیسی به منظور تعیین، بهره‌برداری، کاهش یا ممانعت از به کار بردن امواج الکترومغناطیسی به وسیله دشمن بوده و همچنین اقداماتی را دربر می‌گیرد که به کمک آن‌ها، استفاده از امواج الکترونیکی به وسیله نیروهای خودی تأمین می‌گردد. جنگ الکترونیکی شامل سه بخش می‌باشد:

الف- اقدامات پشتیبانی الکترونیکی [ESM]^۱؛

ب- اقدامات ضد الکترونیکی [ECM]^۲؛

ج- اقدامات ضد ضد الکترونیکی [ECCM]^۳ (رستمی، ۱۳۸۶، ص. ۳۳۱).

یکی از تجهیزات قدرت مند «جنگ الکترونیک» روسیه سامانه کراشاخا-۴ می‌باشد. پروفیسور «دیوید استاپلز» استاد مهندسی برق و الکترونیک و مدیر بخش جنگ الکترونیک دانشگاه لندن در مقاله خود با عنوان «چگونه سوریه به یک بستر آزمایشی برای تسلیحات جنگ الکترونیک با تکنولوژی بالا تبدیل شده است؟»^۴ به برخی از تجهیزات جنگ الکترونیک ارسالی روسیه به

1. Electronic Support Measures(ESM)
 2. Electronic counter Measures(ECM)
 3. Electronic counter-counter Measures(ECCM)
 4. How Syria is becoming a test bed for high-tech weapons of electronic warfare

سوریه اشاره نمود. وی در مقاله خود به سامانه «کراشاخا-۴» (یا بلادونا) اشاره می‌نماید و در رابطه با قابلیت‌های این سامانه بسیار پیشرفته با تکنولوژی بالا می‌نویسد: کراشاخا-۴ یک سیستم جمر [یا پارازیت‌انداز] چندمنظوره پهن باند است که به منظور خنثی‌سازی ماهواره‌های جاسوسی مدار پائین زمین^۲ نظیر ماهواره‌های سری لاکروس/اونیکس ایالات متحده، رادارهای مراقبت هوابر ۳ و تسلیحات هدایت راداری در بردی بین ۱۵۰ تا ۳۰۰ کیلومتر به کار می‌رود. گزارش شده است که کراشاخا-۴ قادر به تخریب ارتباطات و سیستم‌های جنگ الکترونیک دشمن می‌باشد. کراشاخا-۴ از طریق ایجاد پارازیت قدرت‌مند در فرکانس‌های پایه راداری و دیگر منابعی که از طریق امواج رادیویی منتشر می‌گردند عمل می‌نماید. روسیه از طریق سامانه کراشاخا-۴ می‌تواند جزئیات عملیات نظامی خود در سوریه را مخفی نماید. هم‌چنین از طریق این سامانه می‌تواند نه تنها حرکت هواپیماهای ناتو بر فراز سوریه را رصد نماید بلکه می‌تواند ماهواره‌های سری لاکروس و هواپیماهای آواکس که در باند S عمل می‌نمایند و هم‌چنین پهپادها که در باند J عمل می‌نمایند را ردگیری نماید. علاوه بر این موقعیت ماهواره‌های سری لاکروس/اونیکس می‌تواند دائماً توسط این سامانه تعقیب [یا ردگیری] شود» (Stupples, 2015).

در این بخش یک پرسش بسیار مهم بر ذهن متبادر می‌گردد. وقتی ارتش روسیه مجهز به چنین سامانه‌های قدرت‌مند جنگ الکترونیک می‌باشد، پس چرا از آن‌ها در جنگ اوکراین استفاده ننمود؟ ضمن توجه به این نکته که ارتش روسیه در جنگ اوکراین از سامانه «کراشاخا-۴» (یا بلادونا) استفاده نمود و حتی یکی از این سامانه‌ها نیز به دست ارتش اوکراین افتاد (در بخش بعدی به آن اشاره می‌گردد)، در پاسخ باید به این نکته اشاره نمود که علت اصلی را می‌باید در طرح‌ریزی نبرد براساس رویکرد جو مینی دنبال نمود. تمرکز طراحان نظامی روسیه بر اشغال سرزمین اوکراین در کنار دست کم گرفتن قابلیت‌های ارتش اوکراین و از همه مهم‌تر، در نظر گرفتن این گزاره که ارتش اوکراین با دارا بودن C4 و ISR هم نمی‌تواند هیچ‌گونه مانعی در برابر ماشین جنگی روسیه ایجاد نماید، موجب شده بود که توجه و تمرکز بر برهم زدن «C4» و اختلال در «ISR» ارتش اوکراین صورت نپذیرد و اتفاقاً غفلت از این نکته کلیدی موجب بالا رفتن

1. Krasukha-4 (or Belladonna)
2. Low-Earth Orbit (LEO) spy satellites
3. US Lacrosse/Onyx series, airborne surveillance radars

تلفات ارتش روسیه بالأخص از دست رفتن فرماندهان مهم ارتش روسیه در جنگ با اوکراین گردد. وقتی «C4» ارتش اوکراین برهم نخورده باشد و زمانی که غرب، «ISR» را در اختیار ارتش اوکراین قرار دهد و ارتش روسیه هم موفق به اختلال در آن نگردد، بدیهی است که اطلاعات دقیقی از مکان افسران و ژنرال‌های عالی‌رتبه روس در اختیار افراد مستقر در خط مقدم ارتش اوکراین قرار می‌گیرد و آن‌ها نیز نسبت به حذف این افراد اقدام خواهند نمود.

نمود دیگری توجهی ارتش روسیه به اختلال در ISR ارتش اوکراین، جولان پهپادهای رزمی (UCAV)^۱ ارتش اوکراین بالأخص پهپادهای بیرق‌دار^۲ ساخت ترکیه می‌باشد که تلفات زیادی را به ارتش روسیه وارد نمودند.

نکته دیگری که در این بخش باید بدان توجه نمود مبحث «ارتباطات» ارتش روسیه در جبهه‌های نبرد می‌باشد که توسط واحدهای «شنود» ارتش اوکراین (و در اصل طرف غربی) رهگیری و استراق‌سمع^۳ می‌شد و بخش‌های زیادی از آن در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی غرب منتشر گردید که آن‌را می‌توان یکی از نقاط ضعف ارتش روسیه در جنگ با اوکراین دانست و ضربات جبران‌ناپذیری حتی در بحث اشغال سرزمین اوکراین به ارتش روسیه وارد ساخت. بنابراین باید به این نکته اشاره نمود که ارتش روسیه حتی اگر می‌خواهد جنگ را براساس رویکرد جومینی به پیش برد که در آن هدف جنگ، اشغال سرزمین دشمن می‌باشد نیازمند برهم زدن «C4» و اختلال در «ISR» ارتش اوکراین از یک سو و تقویت «C4» و «ISR» خودی از دگرسو می‌باشد. در این بخش به دو سامانه قدرت‌مند ایالات متحده که به‌منظور شنود و استراق‌سمع ارتباطات در سراسر جهان به کار می‌روند و ارتش روسیه از آن‌ها غفت نمود، اشاره می‌گردد. سامانه اول، «ماهواره‌های اطلاعات مخبراتی»^۴ (این سری ماهواره‌ها «راسو»^۵ نیز نامیده می‌شوند) می‌باشند که به‌منظور مشخص کردن سیستم‌های راداری مستقر در زمین یا استراق‌سمع ارتباطات بهینه شده‌اند (Gilman, 2004). سامانه دوم، شبکه شنود اشلون می‌باشد. اشلون^۶ واژه‌ای متداول است که برای اشاره به سامانه‌های «رهگیری خودکار جهانی»^۷ ارتباطات و سیستم‌های رله (مخبره و ارسال پیام از

1. Unmanned Combat Aerial Vehicle (UCAV)
2. Bayraktar TB2
3. Eavesdropping
4. Signals Intelligence (SIGINT) satellites
5. Ferret
6. Echelon
7. Automated Global Interception

یک ایستگاه واسطه) به کار می‌رود که توسط سرویس‌های اطلاعاتی پنج کشور ایالات متحده، انگلستان، کانادا، استرالیا و نیوزیلند اداره می‌شود. البته اعتقاد بر این است که اشلون نامی است که برای بخشی از سیستمی به کار می‌رود که ارتباطات مبتنی بر ماهواره یا ماهواره-پایه ۱ را رهگیری می‌نماید. اشلون بخشی از یک باشگاه آنگلو ساکسون^۲ است که در سال ۱۹۴۷ به واسطه انعقاد یک معاهده مخفی تأسیس گردید و به موجب آن ایالات متحده، بریتانیا، کانادا، استرالیا و نیوزلند [قرارداد «یوکوسا»^۳]، هر یک شش بخش از جهان را برعهده گرفتند تا اطلاعات به دست آمده را بین خود به اشتراک بگذارند. آژانس‌های [جاسوسی] پنج کشور از ابررایانه‌ها به منظور تشخیص کلمات کلیدی [که در ارتباطات به کار می‌رود و رهگیری این ارتباطات استفاده می‌کنند و در نهایت نتایج] رهگیری‌ها^۴ را مبادله می‌کنند [و به اشتراک می‌گذارند]. یکی از اعضای سابق سرویس اطلاعاتی کانادا، CSE^۵ ادعا کرد که هر روزه میلیون‌ها ایمیل، فکس و مکالمات تلفنی توسط شبکه اشلون رهگیری [و شنود] می‌شود (Millar, Norton-Taylor & Black, May 26, 2001).

ارتش روسیه از توان‌مندی‌های این سامانه‌ها غفت نمود و ضربه آن را نیز خورد. نه تنها برخی از فرماندهان میدانی خود را از دست داد، که طرح‌ها و تاکتیک‌های نظامی آن به واسطه شنود ارتباطات نظامیان روس افشا گردید.

ج-۵) لجستیک (آمد و پشتیبانی) بسیار ضعیف و عدم توجه به نیازهای تدارکاتی سربازان مستقر در خطوط مقدم نبرد

«جومینی» اهمیت بالایی برای عنصر «لجستیک» قائل است و با عنوان «لجستیک یا هنر عملی حرکت [دادن] ارتش‌ها»^۶ از آن یاد می‌نماید (Jomini, 2008, p. 200). «فرهنگ واژه‌های نظامی»، «لجستیک» را این گونه تعریف می‌نماید: «الف) عبارت است از کلیه فعالیت‌های مربوط به آمد، ترابری، تعمیر و نگهداری، تخلیه و بستری کردن پرسنل، خدمات ساختمانی و امور کارگری.

1. Satellite-based Communications
2. an Anglo-Saxon club
3. UKUSA
4. intercepts
5. Canadian intelligence service, the CSE
6. Logistics; or, the Practical Art of Moving Armies

ب) در جامع‌ترین معنای آن به جنبه‌هایی از عملیات نظامی اطلاق می‌گردد که به موارد زیر ارتباط می‌یابد:

- طراحی و توسعه، دریافت کردن، انبار کردن، حرکات، توزیع، نگهداری، اخراجات و تهیه اقلام و وسایل.

- ترابری و تخلیه و بستری کردن افراد.

- دریافت یا ساخت، نگهداری، عملیات و تهیه تسهیلات.

- دریافت یا آماده نمودن خدمات». لجستیک شامل طرح‌ریزی (تعیین نیازمندی‌ها) [و] هم-چنین اجرا است (رستمی، ۱۳۸۶، ص. ۶۹۲).

علی‌رغم آن‌که روسیه، نبرد در اوکراین را برپایه آموزه‌های «جومینی» طرح‌ریزی و عملیاتی نمود و علی‌رغم تأکید «جومینی» بر عنصر لجستیک، یکی از ضعیف‌ترین لجستیک‌های تاریخ به نام ارتش روسیه در جنگ اوکراین ثبت گردید. به نحوی که بسیاری از تجهیزات و سامانه‌های نظامی به واسطه نبود سوخت به صورت دست نخورده در اوکراین رها گردیدند. نمونه بارز این لجستیک ضعیف، رها کردن سامانه کراشاخا-۴ به دلیل نبود سوخت توسط خدمه آن بود که این سامانه به صورت سالم و دست نخورده در اختیار ارتش اوکراین قرار گرفت (Tiwari, March (2022, 24. ضمن آن‌که تأمین نیازهای تدارکاتی سربازان مستقر در خطوط مقدم نبرد مورد توجه جدی ارتش روسیه قرار نداشت و موجب ایجاد نارضایتی فراوان سربازان روسی گردید. تصاویر و ویدئوهای منتشره از حضور سربازان روسی در فروشگاه‌های اوکراین یا حضور در منازل شخصی مردم اوکراین و استفاده از دارایی‌هایی آنان به منظور استفاده شخصی (نظیر استفاده از مرغ‌های خانگی مردم) از بی‌توجهی ارتش روسیه به این نیازهای بدیهی و اولیه سربازان مستقر در خطوط مقدم حکایت داشت.

ج-۶) غفلت از عنصر روانی نبرد و ضعف در بهره‌گیری از جنگ نرم

یکی دیگر از نمودهای طراحی و اداره جنگ اوکراین براساس رویکرد «جومینی»، غفلت از عنصر روانی نبرد است. لازم به ذکر است که «جومینی» برخلاف «کلازویتس» اعتقاد و باوری به عنصر روانی نبرد ندارد.

جدا از این مطلب که مفاهیم «جنگ روانی»، «فعالیت روانی» و «عملیات روانی»^۱ دارای نکات اشتراک و تفاوت هستند، «لایبیک» معتقد است که جنگ روانی بر ضد اراده ملی، به عنوان یکی از اجزای عملیات جنگی که در آثار متفکران پیشین نظیر «توسیدید» دیده می شود، به دو طریق استفاده می شود:

- ۱- شیوه‌ای موسوم به «دست کش مخملی» یعنی پذیرش ما به عنوان دوست.
 - ۲- شیوه‌ای موسوم به «مشت آهنین» یعنی پذیرش ما به عنوان دیگری (لایبیک، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۵).
- ارتش روسیه در این مورد هم بسیار ضعیف عمل نمود و نتوانست بر نگرش، احساسات، تمایلات و رفتار نیروهای دشمن، بی طرف و دوست تأثیر بگذارد. حتی شبکه‌های خبری متعلق به روسیه نیز نتوانستند «روایت» خود از جنگ را ارائه دهند و بسیار منفعلانه عمل نمودند. این در حالی است که شبکه‌های خبری و اندیشکده‌ها [یا اتاق‌های فکر]^۲ آمریکایی و غربی در شرایط انفعال شبکه‌های خبری روسی، به صورت روزانه «روایت» خود از جنگ و تحولات جنگی را ارائه می دادند و اصطلاحاً آن را «بازنمایی» می کردند. به عنوان نمونه، «موسسه مطالعات جنگ»^۳ ایالات متحده به صورت روزانه نقشه تحولات جنگی را «روایت» می نمود، در حالی که هیچ‌یک از شبکه‌های خبری روس، حتی راشا تودی نیز نسبت به ارائه نقشه تحولات جنگی اقدام نمی نمودند و بدین سان طرف غربی جنگ اوکراین را (آن طور که می پسندید) «روایت» و «بازنمایی» نمود. این «روایت» و «بازنمایی» به واسطه شبکه‌های اجتماعی، ذهن سرباز روس مستقر در خطوط مقدم نبرد را نشانه می رفت و اراده او را متزلزل می ساخت و در نهایت موجب افزایش تلفات می گردید.
- مضاف بر این موضوع و مهم تر از آن، ارتش روسیه از انجام جنگ نرم غفلت ورزید. سلاح اصلی در انجام جنگ نرم، قدرت نرم می باشد. «جوزف اس. نای» قدرت نرم را این گونه تعریف می نماید: «گرفتن نتایجی که یک نفر می خواهد به دست آورد از طریق جذب دیگران به جای دست کاری انگیزه‌های مادی آن‌ها^۴. قدرت نرم به جای اجبار مردم آن‌ها را به عنوان همکار برمی گزیند. قدرت نرم بر قابلیت شکل دادن اولویت‌های دیگران به خواستن آن‌چه که شما

1. Psychological Warfare, Psychological Activities, Psychological Operations
 2. Think Tanks
 3. Institute for the Study of War (ISW)
 4. by attracting others rather than manipulating their material incentives

می‌خواهید متکی می‌باشد^۱. در سطح شخصی، همه ما می‌دانیم که قدرت نرم، قدرت جذب و اغوا^۲ می‌باشد» (Nye, 2008, p. 29). با استعانت از تعریف «نای» می‌توان این گونه نتیجه گرفت که در جنگ نرم، تمرکز بر تسخیر ذهن انسان (و نه جسم آن) می‌باشد. اگر کشور الف در جنگ نرم موفق عمل نماید، آن‌گاه مردم کشور ب چیزی را خواهند خواست که کشور الف می‌خواهد و در این حالت کشور الف می‌تواند ادعا نماید که اذهان مردم کشور ب را به تسخیر خود درآورده است. روسیه می‌توانست با راه‌اندازی جنگ نرم در کنار ۷ اقدام: ۱) بهره‌گیری از عنصر صبر استراتژیک و عدم تهاجم زمینی به خاک اوکراین؛ ۲) بمباران زیرساخت‌های نظامی (و نه غیرنظامی) کشور اوکراین؛ ۳) تلاش مجددانه در راستای عدم تحمیل تلفات غیرنظامی به مردم؛ ۴) اعلام مکرر این مطلب که نیازی به خروج مردم از خاک اوکراین نیست (هدف مستقیم و غیرمستقیم جنگ، مردم نیستند)؛ ۵) جا انداختن این نگرش در بین مردم اوکراین که هیأت حاکمه در راستای منافع شخصی خود (و نه منافع ملی) عمل می‌نماید؛ ۶) دادن امتیازهای مختلف به مردم اوکراین (از جمله مجوز خروج غلات اوکراین از بندر اودسا)؛ ۷) انجام اقداماتی در راستای تقویت جبهه داخلی مخالفان زلنسکی؛ خود را در قامت یک فرشته نجات برای مردم اوکراین مطرح می‌ساخت و ذهن آن‌ها را تسخیر می‌نمود. در آن صورت، سقوط بدون هزینه دولت زلنسکی دور از دسترس نبود و از آن سو، میزان تلفات و خسارات ماشین جنگی روسیه به حداقل ممکن می‌رسید.

ج-۷) عدم توجه به این مطلب که برتری هوایی منجر به پیروزی در روی زمین نخواهد شد

در جریان چهار عملیات «طوفان صحرا»^۳ (۱۶ ژانویه تا ۱۸ فوریه ۱۹۹۱)، «شمشیر صحرا»^۴ (۲۴ تا ۲۸ فوریه ۱۹۹۱)، «آزادی پایدار»^۵ (۱۷ اکتبر تا ۷ دسامبر ۲۰۰۱) و «آزادی [و در اصل اشغال] عراق»^۶ (۲۰ مارس تا ۹ آوریل ۲۰۰۳) که همه توسط ارتش ایالات متحده (و دیگر شرکا در ائتلاف) انجام شدند، این باور که برتری هوایی منجر به پیروزی در روی زمین خواهد شد، تثبیت و تأیید گردید. تنها جنگی که در سالیان اخیر اتفاق افتاده و برتری هوایی منجر به پیروزی در روی

1. Soft power rests on the ability to shape the preferences of others to want what you want
 2. power of attraction and seduction
 3. Operation Desert Storm
 4. Operation Desert Sabre
 5. Operation Enduring Freedom (OEF)
 6. Operation Iraqi Freedom (OIF)

زمین نگردیده، جنگ ۳۳ روزه اسرائیل با حزب... لبنان (۱۲ ژوئیه تا ۱۴ اوت ۲۰۰۶) می‌باشد که علی‌رغم برتری هوایی مطلق اسرائیل، لکن این برتری هوایی منجر به تصرف و تسخیر زمینی نگردید. در این نبرد ۳۳ روزه، نیروی هوایی اسرائیل با انجام ۱۵۵۰۰ سورتی پرواز، به تقریباً ۷۰۰۰ هدف حمله نمود. ۱۰۰ هزار گلوله تانک و توپ‌خانه به سمت لبنان شلیک کرد. در بعد زمینی ۱۵ هزار سرباز اسرائیلی به عرصه نبرد اعزام شدند که این تعداد تا ۳۰ هزار نفر نیز افزایش یافت (Cordesman, 2006, p. 3). این جنگ نشان داد که اگر تاکتیک‌ها و تکنیک‌های عملیاتی درستی انتخاب و طرح‌ریزی گردد، برتری هوایی منجر به پیروزی زمینی نخواهد شد. مطابق آمار وزیر امور خارجه اسرائیل، در این جنگ ۱۶۲ اسرائیلی شامل ۱۱۹ نظامی و ۴۳ غیرنظامی کشته شدند (Kalb & Saivetz, 2007, p. 10) و یک مقام سازمان ملل متحد تعداد تلفات نیروهای حزب... در جبهه نبرد را ۵۰۰ نفر تخمین زد (Bishop, 2006). تعداد تلفات نیروهای نظامی طرفین، علی‌رغم برتری مطلق هوایی ارتش اسرائیل نشان می‌دهد که برتری هوایی در صورت عدم انتخاب تاکتیک‌ها و تکنیک‌های عملیاتی صحیح به حصول پیروزی در نبرد زمینی منجر نخواهد شد. به نظر می‌رسد طراحان جنگی ارتش روسیه نیز بر این باور هستند که به‌واسطه برتری هوایی می‌توانند برتری در عملیات زمینی را رقم بزنند. جنگ اوکراین بار دیگر درستی و کارکرد گزاره «برتری هوایی منجر به پیروزی زمینی خواهد شد» را زیر سوال برد و نشان داد که عدم انتخاب تاکتیک‌ها و تکنیک‌های عملیاتی صحیح می‌تواند تلفات نظامیان را تا چند برابر افزایش دهد.

ج-۸) عدم قطع خطوط تدارکاتی ارتش اوکراین

از زمان شروع جنگ در ۲۴ فوریه، کشورهای غربی وعده دادند که از ارتش اوکراین حمایت تسلیحاتی به‌عمل خواهند آورد و در ادامه جنگ نسبت به ارسال محموله‌های تسلیحاتی (عمدتاً موشک‌های ضد تانک و سامانه‌های پدافندی دوش پرتاب) برای اوکراین اقدام نمودند که عمده این تسلیحات از طریق خطوط راه آهن و بخشی دیگر از مسیر زمینی به کیف ارسال گردید. ارتش روسیه از ابتدای ارسال این محموله‌ها برای ارتش اوکراین سیاست مماشات را در قبال آن در پیش گرفت و در راستای نابودی این محموله‌ها اقدامی انجام نداد. همین عامل منجر به تشجیع و ترغیب طرف غربی برای ارسال محموله‌های تسلیحاتی بیشتر شد.

در حالی که در ابتدای جنگ، برخی از کشورهای اروپایی نظیر لهستان از قصد خود برای اعزام جنگنده‌های میگ-۲۹ برای ارتش اوکراین خبر دادند، این طرح توسط ایالات متحده رد گردید و سخنگوی پنتاگون، جان کربی علت آن را پیچیده شدن اوضاع و ایجاد تبعات برای NATO عنوان نمود (Kochi, March 21, 2022). در ادامه جنگ و روشن شدن سیاست مسکو در عدم انهدام این محموله‌های تسلیحاتی، برخی از کشورهای غربی نسبت به ارسال تسلیحات سنگین برای ارتش اوکراین اقدام نمودند (Cheng & Parker, April 20, 2022). اگرچه در ادامه جنگ، روسیه حمله به برخی از محموله‌های تسلیحاتی ارسالی برای اوکراین را در دستور کار قرار داد، لکن نباید از این نکته غافل بود که چنانچه روسیه از ابتدای جنگ نسبت به انهدام محموله‌های تسلیحاتی طرف غربی برای اوکراین اقدام می‌نمود، حجم تسلیحات ارسالی برای اوکراین افزایش شدیدی پیدا نمی‌کرد.

در این جا نیز اداره جنگ براساس رویکرد «جومینی» مشهود می‌باشد. چنانچه جنگ اوکراین براساس رویکرد «کلانزویتس» طراحی و اداره می‌شد، قطعاً حمله به این محموله‌های تسلیحاتی در دستور کار قرار می‌گرفت. همان‌گونه که در بخش چارچوب نظری مورد اشاره قرار گرفت، «کلانزویتس» شدت عمل و استفاده حداکثری از زور را عنصر کلیدی جنگ می‌داند و در این چارچوب، ارتش روسیه قطعاً در مقابل ارسال تسلیحات به اوکراین مماشات نمی‌نمود، چرا که این محموله‌های تسلیحاتی در آینده نزدیک میزان تلفات در نفرات و تجهیزات ارتش روسیه را چند برابر خواهند نمود.

ج-۹) غفلت از خلاقیت‌ها و ابتکارهای نظامی ارتش اوکراین

پارامتر و مولفه دیگری که تلفات ارتش روسیه را بالا برد، غفلت از خلاقیت‌ها و ابتکارهای نظامی ارتش اوکراین (و در اصل طرف غربی) است. به‌عنوان یک نمونه، فیلم‌هایی از انهدام تانک‌های روس توسط کوادکوپترهای اوکراین منتشر گردید. این کوادکوپتر^۱ که مجهز به نارنجک‌های RKG-1600^۲ بود، توانست سه فروند تانک T-72 ارتش روسیه را نابود کند و به توپ‌خانه‌ها و دیگر تجهیزات زرهی ارتش روسیه آسیب جدی وارد نماید (Hambling, March 8, 2022).

1. Quadcopter
2. RKG-1600 grenades

این در حالی است که به واسطه «جنگ الکترونیک» و ایجاد پارازیت در محیط می توان این کواد کوپترها را کاملاً زمین گیر نمود.

اگرچه به دلیل محدودیت های حجمی مقالات علمی-پژوهشی به موارد دیگر اشاره نمی گردد، لکن این خلاقیت ها و ابتکارهای نظامی ارزان قیمت ارتش اوکراین که با هدایت و توصیه مشاوران غربی محقق می گردد توانست تلفات ارتش روسیه را بالا برد و علاوه بر تلفات انسانی، خسارات مادی فراوانی را متوجه ارتش روسیه نماید.

ج-۱۰) برآورد اطلاعاتی غلط SVR و GRU در مورد میزان مقاومت مردم اوکراین (بالأخص مردم شمال اوکراین)

یکی دیگر از محاسبات غلط ارتش روسیه که ناشی از ضعف اطلاعاتی بود و تلفات شدیدی را متوجه ارتش روسیه ساخت، در مورد میزان مقاومت مردم اوکراین رخ داد. با توجه به تنوع قومیتی مردم اوکراین شامل نژادهای اوکراینی (۷۷/۵ درصد)، روس (۱۷/۲ درصد)، رومانیایی (۰/۸ درصد)، بلاروس (۰/۶ درصد)، تاتار کریمه (۰/۵ درصد)، بلغاری (۰/۴ درصد)، مجاری (۰/۳ درصد)، لهستانی (۰/۳ درصد)، یهودی (۰/۲ درصد) و ارمنی (۰/۲ درصد) (Oberheu, July 18, 2019)، سرویس اطلاعات خارجی روسیه (SVR) و اداره اصلی اطلاعات ستاد کل نیروهای مسلح روسیه (GRU) برآورد دقیقی از نگرش مردم اوکراین در مورد جنگ نداشتند. البته نباید از یاد برد که عدم مقاومت مردم اوکراین، بالأخص ساکنان شبه جزیره کریمه در جریان الحاق کریمه به روسیه در سال ۲۰۱۴، موجب شده بود که دو سازمان بزرگ اطلاعاتی روسیه یعنی SVR و GRU، برآورد اطلاعاتی نادرستی از میزان مقاومت مردم اوکراین در شمال (استان و شهر کیف)، شرق (صرفاً استان خارکیف)، جنوب (دو استان میکلایف و اودسا) و شمال شرق (دو استان سومی و چرنیهیف) در مقابل ورود ارتش روسیه به خاک آن کشور داشته باشند. البته میزان مقاومت مردم اوکراین در شرق (مشخصاً دو استان دونتسک و لوهانسک) و جنوب (دو استان خرسون و ژاپروژیا) در حد انتظار و قابل توجه نبود.

1. Crimean Tatar
2. Hungarian
3. Jewish
4. Zaporizhzhia Oblast

اما آن چه که شگفتی ناظران و تحلیل گران را برانگیخت، مقاومت شدید مردم کیف، پایتخت اوکراین و شهرک‌های اطراف آن بود، به نحوی که حتی زنان نیز اسلحه به دست گرفتند.

ج-۱۱) لحاظ نمودن پشتیبانی نظامی-اطلاعاتی NATO از ارتش اوکراین در محاسبات جنگی

یکی دیگر از محاسبات غلط روسیه در مورد میزان پشتیبانی نظامی-اطلاعاتی NATO از اوکراین رقم خورد. کشورهای غربی علاوه بر حمایت‌های دیپلماتیک و کمک به اتباع جنگ‌زده اوکراین، پشتیبانی نظامی-امنیتی فراوانی را از ارتش اوکراین به عمل آوردند و بسیاری از تجهیزات نظامی پیشرفته خود را راهی جبهه‌های نبرد روسیه-اوکراین نمودند. به عنوان نمونه، ایالات متحده تا ماه آگوست مبلغ ۹/۸ میلیارد دلار کمک نظامی برای اوکراین ارسال نمود. در مجموع، کنگره ایالات متحده مجوز اعطای ۵۰ میلیارد دلار کمک نظامی و غیرنظامی به اوکراین را صادر نموده است (Matthews, Stiles, Nagorski & Rood, August 11, 2022). پیشرفته‌ترین تسلیحات نظامی غربی نظیر موشک‌های ضد تانک جاوولین^۱، موشک‌های دوش پرتاب استینگر^۲، سامانه‌های راکت انداز چندگانه هیمارس^۳، هوویتزرهای ۱۵۵ میلی‌متری^۴ و موشک‌های ضد کشتی هارپون^۵ راهی جبهه‌های نبرد روسیه-اوکراین گردید. به عنوان نمونه، گفته می‌شود که پنتاگون تا روز چهارم جنگ، ۱۴۰۰ موشک دوش پرتاب استینگر و ۵۰۰ موشک ضد تانک جاوولین را به اوکراین تحویل داده است. در ادامه جنگ، پنتاگون که در ابتدای جنگ ارسال جنگنده برای اوکراین توسط لهستان را رد نموده بود از ارسال جنگنده برای اوکراین توسط متحدان ایالات متحده خبر داد (France 24, April 20, 2022). بریتانیا نیز حجم انبوهی از تسلیحات پیشرفته خود را راهی اوکراین نمود. بریتانیا تا ماه آگوست مبلغ ۲/۳ میلیارد پوند (معادل ۲/۸ میلیارد دلار) کمک نظامی برای اوکراین ارسال نمود. ۳ سامانه راکت انداز چندگانه M270^۶ [مشابه هیمارس آمریکایی] به همراه مهمات هدایت‌شونده دقیق [نقطه‌زن] M31A1^۷، ۵۰۰۰ موشک ضد تانک

1. FGM-148 Javelin
2. FIM-92 Stinger- American man-portable air-defense system (MANPADS)
3. M142 High Mobility Artillery Rocket System (HIMARS)
4. 155 mm howitzer
5. Harpoon anti-ship missile
6. M270 multiple-launch rocket systems with M31A1 precision munitions

سبک نسل جدید NLAW^۱، هزاران موشک دریای پایه بریمستون^۲، ۱۲۰ خودروی زرهی از جمله خودروهای گشتی مستیف^۳، پهپادهای مالوی T150^۴، ۶ سامانه دفاع هوایی شامل موشک‌های پدافند هوایی استاراستریک^۵ و ۶ خودروی استورمر که به‌عنوان یک سکوی متحرک برای [پرتاب] موشک‌های استاراستریک عمل می‌کند^۶ تنها بخشی از تسلیحات ارسالی بریتانیا برای اوکراین هستند (Brown, & Ahmedzade, August 11, 2022). سایر کشورهای عضو NATO نظیر فرانسه، آلمان و لهستان نیز نسبت به ارسال تجهیزات نظامی برای اوکراین اقدام نمودند که به‌دلیل محدودیت‌های حجمی مقالات علمی-پژوهشی امکان پرداختن به آن‌ها میسر نیست. این تسلیحات پیشرفته میزان تلفات ارتش روسیه را به شدت افزایش دادند. مضاف بر این، برخی از مستشاران نظامی غربی به‌صورت مستقیم در اوکراین حاضر شدند.

ج-۱۲) کلی، مبهم و گسترده بودن اهداف اعلامی جنگ (غیرنظامی کردن و نازی-زدایی اوکراین)

«ولادیمیر پوتین»، رئیس‌جمهور روسیه در سخنرانی ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ (۵ اسفند ۱۴۰۰) یعنی روز آغاز جنگ، اظهار داشت: «... ما به دنبال غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین^۷ و هم‌چنین محاکمه کسانی خواهیم بود که مرتکب جنایات خونین متعدد علیه غیرنظامیان، از جمله علیه شهروندان فدراسیون روسیه شدند» (Putin, February 24, 2022). بنابراین می‌توان هدف اصلی جنگ از منظر روسیه را «غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین» دانست. این هدف اعلامی بسیار کلی، مبهم و گسترده بود و طراحی جنگ براساس رویکرد جومینی (اشغال سرزمین دشمن) امکان دستیابی به این هدف را میسر نمی‌ساخت. مساحت اوکراین ۶۰۳،۵۵۰ کیلومتر مربع و جمعیت آن در سال ۲۰۲۱ میلادی ۴۴،۳۸۵،۱۵۵ نفر بوده است. اوکراین بعد از روسیه دومین کشور بزرگ اروپا می‌باشد. «غیرنظامی کردن» این کشور با بهره‌گیری از رویکرد جومینی (اشغال سرزمین دشمن) اقدامی بسیار دشوار و مستلزم به‌کارگیری تاکتیک‌های چندبعدی و پیچیده می‌باشد که

1. Next generation Light Anti-armour Weapon (NLAW), also known as MBT LAW or RB 57
2. "hundreds" of maritime Brimstone missiles
3. 120 armoured vehicles, including Mastiff patrol vehicles
4. Malloy T150 Drone
5. six air defence systems, including Starstreak missiles
6. six Stormer vehicles to act as a mobile platform for Starstreak missiles
7. we will seek to demilitarise and denazify Ukraine

روسیه نتوانست نسبت به طراحی تاکتیک‌های مناسب اقدام نماید و ضربه آن را خورد و متحمل تلفات بسیار سنگینی شد.

نکته دیگر عدم توجه به قابلیت‌های نظامی ارتش اوکراین از سوی طراحان نظامی روسیه بود. بدیهی است که اشغال سرزمین کشوری که دارای ۱۹۶ هزار نیروی رزمی فعال (از جمله ۱۲۵ هزار نیروی زمینی) و ۹۰۰ هزار نیروی ذخیره می‌باشد، به سادگی انجام نخواهد گرفت و تلفات سنگینی را متوجه مهاجم می‌نماید. جدول شماره دو برآورد استراتژیک دو کشور روسیه و اوکراین در ابتدای سال ۲۰۲۲ (تقریباً دو ماه قبل از آغاز نبرد) را براساس آمار «مؤسسه بین‌المللی مطالعات راهبردی (IISS)» نشان می‌دهد.

جدول شماره دو: برآورد استراتژیک دو کشور روسیه و اوکراین در ابتدای سال ۲۰۲۲ (تقریباً

دو ماه قبل از آغاز نبرد) مطابق آمار «مؤسسه بین‌المللی مطالعات راهبردی (IISS)»

اوکراین	روسیه	پارامتر
۱۹۶,۶۰۰	۹۰۰,۰۰۰	تعداد کل نیروهای مسلح فعال (Active)
۱۲۵,۶۰۰	۲۸۰,۰۰۰	نیروی زمینی (Army)
۱۵۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰	نیروی دریایی (Navy); بخش هوایی نیروی دریایی (Naval Aviation); تفنگ‌داران دریایی (Marines or Naval Infantry)
۳۵,۰۰۰	۱۶۵,۰۰۰	نیروی هوایی (Air Force)
۲۰,۰۰۰	۴۵,۰۰۰	نیروی هوایرد (Airborne)
*	۵۰,۰۰۰	نیروی موشکی استراتژیک (Strategic Rocket Force)
۱,۰۰۰	۱,۰۰۰	نیروی عملیات ویژه (Special Operations Forces)
*	۲۹,۰۰۰	نیروهای منتقل‌شونده از طریق راه‌آهن (Railway Forces)
*	۱۸۰,۰۰۰	نیروهای فرماندهی و پشتیبانی (Command and Support)
۱۰۲,۰۰۰	۵۵۴,۰۰۰	نیروهای ژاندارمری و شبه‌نظامی (Gendarmerie & Paramilitary)
۹۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	نیروهای ذخیره (Reserve)
*	۲۸+۱۱	تعداد زیردریایی (submarines) استراتژیک-تاکتیکی
*	۳۳۹	تعداد پرتاب‌گرهای موشک زمین به زمین (surface-to-surface missile launchers) قاره‌پیما (Intercontinental Ballistic Missiles or ICBM) مجهز به کلاهک هسته‌ای
*	۷۶	تعداد بمبافکن‌های دوربرد (Long-Range Bomber) شامل Tu-95MS mod Bear و Tu-95MS Bear, Tu-160 Blackjack
*	۱۱۳	تعداد ماهوارهها (Satellites)
++۸۱+++۳۲۲	۲۰۰+۱۵۲۰+۲۲۲+۷۱۴	تعداد سامانه‌های دفاع هوایی (Air Defence): پدافند هوایی+ فرماندهی دفاع هوای قضا+ نیروی زمینی+ نیروی دریایی
۶۰+۶۹+۸۵۸	۱۶۰+۳۳۰+۲۹۲۷	تعداد تانک‌های اصلی میدان نبرد (Main Battle Tank or MBT): نیروی زمینی+ تفنگ‌داران دریایی+ نیروی هوایرد
۴+۱۸۱۸	۴۰۵+۴۸۹۴	تعداد عراده‌های توپ جنگی (Artillery): نیروی زمینی+ تفنگ‌داران دریایی
۱۲+۱	۱۲۹+۲۲	تعداد کل شناورهای (دارای قابلیت) رزمی (Combatants)
۸	۲۷۸	تعداد کل شناورهای لجستیک و پشتیبانی (Logistics and Support)
۰+۱۲۴	۲۱۹+۱۱۷۲	تعداد کل جنگنده‌های یا توان رزمی (Aircraft-combat capable): نیروی هوایی+ نیروی دریایی
۳۵+۰	۸+۳۹۹	تعداد بالگردهای تهاجمی (Attack)

(The International Institution for Strategic Studies, 2022, pp. 193- 208)

(The International Institution for Strategic Studies, 2022, pp. 211- 215)

مضاف بر این موارد، تمرکز ارتش روسیه بر اشغال سرزمین اوکراین از سه محور شمال، شرق و جنوب قرار گرفته بود و عملاً غرب کشور اوکراین به حال خود رها شده بود که اتفاقاً به دروازه و سرپلی برای ارسال تجهیزات کشورهای عضو NATO به ارتش اوکراین مبدل گردید. بنابراین می‌توان گفت که کلی، مبهم و گسترده بودن اهداف اعلامی جنگ (غیرنظامی کردن و نازی‌زدایی اوکراین) از یک سو و طراحی جنگ براساس رویکرد جومینی (اشغال سرزمین دشمن) به منظور دستیابی به این هدف از دگر سو، موجب وارد آمدن تلفات و خسارات شدید به ارتش روسیه گردید.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که طراحی و اداره جنگ براساس رویکرد هریک از استراتژیست‌های بزرگ جهان می‌تواند منجر به انتخاب تاکتیک‌های نظامی مختلف شده و نتایج کاملاً متفاوتی را به بار آورد. طراحان نظامی روسیه (بالاخص سرگئی شایگو، وزیر دفاع و والرئ گراسیموف، رییس ستاد مشترک نیروهای مسلح) نبرد روسیه در اوکراین را براساس رویکردهای «جومینی» طراحی نمودند و علت اصلی بروز تلفات و خسارات سنگین ارتش روسیه در جنگ سال ۲۰۲۲ با اوکراین ناشی از همین موضوع می‌باشد.

به‌واسطه ورود نیروهای زمینی روسیه از سه محور شمال، جنوب و شرق به خاک اوکراین، مشخص شد که طراحان نظامی روسیه می‌خواهند در چارچوب رویکرد جومینی عمل نمایند. بدین معنا که می‌خواهند هدف «غیرنظامی کردن اوکراین» را به‌واسطه اشغال سرزمین دشمن محقق نمایند. در چنین شرایطی، مطلوبیت جنگ از منظر جومینی، یعنی براندازی سیاسی و/یا تغییر رفتار دشمن به‌واسطه اشغال پایتخت (شهر کیف) و دیگر شهرهای مهم اوکراین دنبال گردید و بدین‌سان بود که تمرکز عمده ارتش روسیه بر محاصره [و دوره کردن] و تسخیر کیف و شهرهای مهم نظیر خارکیف، سومی، چرنیهیف و ... قرار گرفت. انتخاب این رویکرد نقش اصلی در افزایش تلفات نیروهای نظامی روسیه داشت.

طراحان نظامی روسیه می‌توانستند این هدف را در چارچوب رویکرد کلازویتسی به پیش برند. در آن صورت «غیرنظامی کردن اوکراین» به‌واسطه تخریب نیروهای مسلح اوکراین محقق می‌-

گردید. یعنی نیروهای مسلح اوکراین به واسطه از دست دادن نیروها، زیرساخت‌ها و تجهیزات نظامی خود، در شرایطی قرار گیرند که دیگر نتوانند مبارزه را ادامه دهند. اصلی‌ترین و کم‌هزینه‌ترین روش تحقق هدف فوق انجام حملات هوایی پر حجم بدون ورود نیروهای زمینی روس به خاک اوکراین بود. در چنین شرایطی، از یک سو، مطلوبیت جنگ از منظر کلازویتس، یعنی غلبه سیاسی و تحمیل اراده و خواست خودی به دشمن محقق می‌گردد و هیچ توان‌مندی و قابلیت نظامی برای اوکراین باقی نمی‌ماند و خودبه‌خود هدف جنگ یعنی «غیرنظامی کردن اوکراین» محقق می‌گردد و از دگرسو، تلفات ارتش روسیه به شدت کاهش پیدا می‌کرد.

استراتژیست‌ها و طراحان نظامی جمهوری اسلامی ایران می‌باید به این موضوع بسیار مهم توجه اساسی مبذول دارند که از میان چهار استراتژیست بزرگ جهان یعنی «سان تزو»، «کلازویتس»، «جومینی» و «لیدل هارت» این آموزه‌های بومی شده «سان تزو» و «لیدل هارت» است که می‌تواند در جریان نبردهای احتمالی آینده در مقابل ابرقدرتی به نام ایالات متحده کارساز واقع شود.

فهرست منابع

- پانت لگیانیس، فانوریوس (۱۳۸۹). انقلاب در امور نظامی: شیوه روسی. در ادوارد هالپین و دیگران. جنگ سایبر، جنگ اینترنتی و انقلاب در امور نظامی. ترجمه روح اله طالبی آرانی. تهران: مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌ها.
- رستمی، محمود (۱۳۸۶). فرهنگ واژه‌های نظامی. چاپ دوم. تهران: انتشارات ایران سبز.
- رضایی، نیما و پرتو، فتح‌اله (۱۳۹۶). جنگ اطلاعاتی ایالات متحده علیه جمهوری اسلامی ایران: ماهیت، کارکردها و ابزارهای مقابله. تهران: نشر دا.
- رضایی، نیما و تقوی‌نژاد، سیدمجتبی (۱۳۹۰). ایالات متحده و ایران در تقابل استراتژیک؛ ابزارهای مقابله ایران در جنگ احتمالی. تهران: نشر هورمزد.
- عاصف، رضا (۱۳۸۷). بررسی اطلاعات. تهران: انتشارات دانشکده و پژوهشکده اطلاعات و امنیت.
- لایبکی، مارتین ک. (۱۳۸۹). هفت نوع جنگ اطلاعاتی. در دیوید س. آلبرتس و دانیل س. پاپ. گزیده‌ای از عصر اطلاعات: الزامات امنیت ملی در عصر اطلاعات. ترجمه علی‌علی آبادی و رضا نخجوانی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مردانی شهربابک، محمد (۱۳۸۸). جمع‌آوری نوین اطلاعات و امنیت ملی. تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- نای، جوزف س.، اونز، ج. ر. و اونز، ویلیام ا. (۱۳۸۹). امتیاز اطلاعاتی آمریکا. در دیوید س. آلبرتس و دانیل س. پاپ. گزیده‌ای از عصر اطلاعات: الزامات امنیت ملی در عصر اطلاعات. ترجمه علی‌علی آبادی و رضا نخجوانی. تهران: پژوهش‌کده مطالعات راهبردی.
- Best, R. A. (2005). Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance (ISR) Programs. Retrieved from The Federation of American Scientists(FAS) Website: www.fas.org/sgp/crs/intel/RL32508.pdf
- Bishop, P. (2006). Peacekeeping force won't disarm Hizbollah. Retrieved from The Telegraph Website: <https://www.telegraph.co.uk/news/1526970/Peacekeeping-force-wont-disarm-Hizbollah.html>
- Bolkcom, C. (2005). Congressional Research Service(CRS) Report for Congress- Military Suppression of Enemy Air Defenses (SEAD): Assessing Future Needs. Retrieved from The Federation of American Scientists (FAS) Website: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/RS21141.pdf>
- Brecher, M. (1993). Crisis in World Politics: Theory and Reality. Oxford, New York, Seoul & Tokyo: Pergamon Press Ltd.
- Brown, D., & Ahmedzade, T. (August 11, 2022). What weapons are being given to Ukraine by the UK?. Retrieved from The BBC News Website: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-61482305>
- Brungess, J. R. (1994). Setting the context : suppression of enemy air defenses and joint war fighting in an uncertain world. Alabama: Air University Press.

- Cheng, A. & Parker, C. (April 20, 2022). West sends Ukraine heavy weapons amid fighting in Donbas. Retrieved from The Washington Post(WP) Website: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/20/ukraine-russia-fighter-jets-weapons-war/>
- Clark, M., Barros, G., & Stepanenko, K. (March 10, 2022). Russian Offensive Campaign Assessment, March 10. Retrieved from The Institute for the Study of War (ISW) Website: <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessment%20Mar%2010.pdf>
- Clark, M., Barros, G., & Stepanenko, K. (March 3, 2022). Russian Offensive Campaign Assessment, March 10. Retrieved from The Institute for The Study of War (ISW) Website: <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessments%20March%203.pdf>
- Cordesman, A. H. (2006). Preliminary Lessons of the Israeli-Hezbollah War. Retrieved from Center For Strategic & International Studies(CSIS) Website: http://csis.org/files/media/csis/pubs/060911_isr_hez_lessons.pdf
- Culbertson, A. (April 8, 2022). Exclusive: Ukraine war: Putin's spokesman Dmitry Peskov denies war crimes but admits 'significant' Russian losses. Retrieved from The Sky News Website: <https://news.sky.com/story/ukraine-war-putins-spokesman-denies-war-crimes-but-admits-significant-russian-losses-12584552>
- Dixon, R., Raghavan, S., Khurshudyan, I., & Stern, L. D. (April 8, 2022). Russia's war dead belie its slogan that no one is left behind. Retrieved from The Washington Post(WP) Website: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/08/russia-war-dead-soldiers-bodies/>
- France 24 (April 20, 2022). Ukraine receives fighter planes, parts to bolster air force: Pentagon. Retrieved from The France 24 Website: <https://www.france24.com/en/live-news/20220420-ukraine-receives-fighter-planes-parts-to-bolster-air-force-pentagon>
- Freedman, L. (2013). Strategy: A History. New York: Oxford University Press.
- Gat, A. (2021). Carl von Clausewitz. Retrieved from Encyclopedia Britannica Website: <https://www.britannica.com/biography/Carl-von-Clausewitz>
- Gilman, L. (May 29, 2018). Satellites, Spy. Retrieved from The encyclopedia Website: http://www.encyclopedia.com/topic/reconnaissance_satellite.aspx
- Gray, C. S. (1994). Strategy in the nuclear age: The United States, 1945-1991. In Williamson Murray, MacGregor Knox, Alvin Bernstein. The Making of Strategy: Rulers, States, and War. New York: Cambridge University Press.
- Hambling, D. (March 8, 2022). How Small Drones Could Win The Fight In Ukraine's Cities (And The Truth About That Anti-Drone Pickle Jar Story). Retrieved from The Forbes Website: <https://www.forbes.com/sites/davidhambling/2022/03/08/how-small-drones-could-win-the-fight-in-ukraines-cities-and-the-truth-about-that-anti-drone-pickle-jar-story/?sh=5bc95931641e>
- Jomini, B. A. H. D. (2008). The Art of War: Restored Edition. Translation by G. H. Mendell & W. P. Craighill. Kingston: Legacy Books Press.
- Kalb, M., & Saivetz, C. (2007). The Israeli-Hezbollah War of 2006: The Media as a Weapon in Asymmetrical Conflict. Retrieved from Brookings Institute Website: http://www.brookings.edu/~media/events/2007/2/17islamic-world/2007islamforum_israel-hezb-war.pdf
- Kochi, S. (March 21, 2022). Fact check: US rejected Polish plan to send fighter jets to Ukraine. Retrieved from The USA Today Website: <https://www.usatoday.com/story/news/factcheck/2022/03/21/fact-check-us-rejected-polish-plan-send-fighter-jets-ukraine/7027819001/>

- Lee, J. S., Cahlan, S., & Harkins, G. (March 6, 2022). Video shows Russian aircrew parachuting from fighter jet that Ukraine says was shot down. Retrieved from The Washington Post (WP) Website: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/06/russian-jet-chernihiv-ukraine-aircrew-parachute/>
- Matthews, A. L., Stiles, M., Nagorski, T., & Rood, J. (August 11, 2022). The Ukraine War in data: \$9 billion in U.S. military aid: more than \$50 billion overall New pledges add to the staggering levels of U.S. aid to Ukraine — and there may be much more to come. Retrieved from The Grid Website: <https://www.grid.news/story/global/2022/08/11/the-ukraine-war-in-data-9-billion-in-us-military-aid-more-than-50-billion-overall/>
- Millar, S., Norton-Taylor, R., & Black, I. (May 26, 2001). Worldwide spying network is revealed MEPs confirm eavesdropping by Echelon electronic network. Retrieved from The Guardian Website: <https://www.theguardian.com/uk/2001/may/26/richardnortontaylor.ianblack>
- Nye, J. S. (2008). *The Powers to Lead*. Oxford: Oxford University Press.
- Oberheu, C. (July 18, 2019). Major Ethnic Groups Of Ukraine. Retrieved from The world Atlas Website: <https://www.worldatlas.com/articles/major-ethnic-groups-of-the-ukraine.html>
- Putin, V. (February 24, 2022). Address by the President of the Russian Federation. Retrieved from The President of Russia Website: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>
- The International Institute for Strategic Studies(IISS) (2022). *The Military Balance 2022: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*. London: Routledge.
- Tiwari, S. (March 24, 2022). Setback For Moscow? Ukraine Seizes Russia's 'Most-Powerful' EW System That Could Give Kyiv Critical Edge In The War. Retrieved from The Eurasian Times Website: <https://eurasianimes.com/setback-for-moscow-ukraine-seizes-sophisticated-russian-weapons-system-that-could-give-kyiv-critical-edge-in-the-war/>
- U.S. Department of Defense (2016). *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms(as Amended Through 15 February 2016)*. Washington, DC: Department of Defense.
- U.S. Department of State (November 10, 2021). *U.S.-Ukraine Charter on Strategic Partnership*. Retrieved from The U.S. Department of State Website: <https://www.state.gov/u-s-ukraine-charter-on-strategic-partnership/>
- U.S. Marine Corps (2001). *Suppression of enemy air defenses (SEAD)*. Washington, DC: Department of the Navy.
- Walker, S. (February 10, 2022). Russia and Belarus begin military drills near Belarusian border with Ukraine: Exercises come as Russia has amassed forces along its own border with Ukraine. Retrieved from The Guardian Website: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/10/russia-belarus-military-drills-near-belarusian-border-ukraine>

